

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

«Σύγχρονες τάσεις στη Γλωσσολογία για εκπαιδευτικούς»

Διπλωματική Εργασία

«Αυτο- αξιολογικές και ετερο- αξιολογικές στάσεις απέναντι στην

Κωακή διάλεκτο και τα ιδιώματά της»

Μαρία Κώτση

Επιβλέπων καθηγητής: Ασημάκης Φλιάτουρας

Κως, Ιανουάριος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας Κώτση Μαρίας που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Αυτο- αξιολογικές και ετερο- αξιολογικές στάσεις απέναντι στην
Κωακή διάλεκτο και τα ιδιώματά της

Μαρία Κώτση

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Ασημάκης Φλιάτουρας

Γεωργία Κατσούδα

Επικουρος, ΔΠΘ, ΣΕΠ του ΕΑΠ

Καθηγήτρια, ΣΕΠ του ΕΑΠ

Κως, Ιανουάριος 2025

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον κ. Φλιάτουρα που ανέλαβε ως επιβλέπων την παρούσα διπλωματική και παρείχε καθοδηγητικό χαρακτήρα και την κ. Κατσούδα για τις εύστοχες παρατηρήσεις της.

Επίσης, την οικογένεια μου για την ηθική και ψυχολογική υποστήριξη που μου προσέφερε καθ' όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Τέλος, ευχαριστώ όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνα και κυρίως τους κατοίκους της Κω που πρόθυμα ανταποκρίθηκαν στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου μου.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθούν οι στάσεις των κατοίκων της Κω απέναντι στην Κωακή διάλεκτο και τα ιδιώματά της, καθώς και οι στάσεις όσων έχουν καταγωγή από την υπόλοιπη Ελλάδα απέναντι στην Κωακή διάλεκτο. Οι γλωσσικές στάσεις αναφέρονται σε υποκειμενικές απόψεις, πεποιθήσεις και αντιλήψεις για τα γλωσσικά συστήματα και τους ομιλητές. Θετικές ή αρνητικές στάσεις επιδρούν στη διατήρηση ή υποχώρηση των διαλέκτων, καθορίζουν πολιτικές αποφάσεις, αναπαράγουν στερεότυπα και στιγματίζουν διαλεκτόφωνους ομιλητές.

Για τη διερεύνηση των γλωσσικών στάσεων σχεδιάστηκαν δύο ερωτηματολόγια: ένα ερωτηματολόγιο αυτοαξιολόγησης, που εξετάζει τις στάσεις των κατοίκων της Κω για τη διάλεκτό τους και ένα ερωτηματολόγιο ετεροαξιολόγησης που εξετάζει τις στάσεις των κατοίκων της υπόλοιπης Ελλάδας απέναντι στη διάλεκτο της Κω. Από την έρευνα προέκυψε ότι οι ομιλητές της Κωακής διαλέκτου έχουν συνολικά θετική στάση απέναντι στη διάλεκτό τους και κυρίως όσοι κατάγονται από περιοχές του δυτικού ιδιώματος.

Ωστόσο, αποδείχθηκε ότι αποδέχονται αξιολογικούς/ ποιοτικούς χαρακτηρισμούς για τα ιδιώματα της δυτικής ομάδας και κυρίως για το ιδίωμα της Κεφάλου και ότι αναπαράγουν κυρίαρχες ιδεολογίες για τις διαλέκτους. Από την αντίφαση αυτή εξάγεται το συμπέρασμα ότι η διάλεκτος περιβάλλεται από καλυμμένο γόητρο, ενώ η νέα ελληνική που είναι αποδεκτή σε επίσημες περιστάσεις και σημαντική για την εκπαίδευση από εμφανές γόητρο.

Θετικά αποτιμούν συνολικά την Κωακή διάλεκτο και όσοι κατάγονται από την υπόλοιπη Ελλάδα. Ωστόσο, και από τα δύο ερωτηματολόγια προέκυψε η πεποίθηση των συμμετεχόντων ότι η διάλεκτος δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε επίσημες περιστάσεις.

Λέξεις – Κλειδιά

Αυτοαξιολόγηση, ετεροαξιολόγηση, Κωακή διάλεκτος, ανατολικό και δυτικό ιδίωμα, γλωσσικές στάσεις.

Self-evaluative and hetero-evaluative attitudes towards the dialect of Kos and its sub-varieties.

Abstract

The aim of the present study is to investigate the attitudes of the residents of Kos towards the Kos dialect and its sub-varieties, as well as the attitudes of those originating from the rest of Greece towards the Kos dialect. Language attitudes refer to subjective opinions, beliefs, and perceptions about language systems and their speakers. Positive or negative attitudes influence the maintenance or decline of dialects, define policy decisions, reproduce stereotypes, and stigmatize dialect speakers.

To investigate language attitudes, two questionnaires were designed: a self-evaluative questionnaire, which examines the attitudes of the residents of Kos towards their dialect, and a hetero-evaluative questionnaire, which examines the attitudes of the residents of the rest of Greece towards the Kos dialect. The research revealed that speakers of the Kos dialect generally have a positive attitude towards their dialect, particularly those from areas with a western sub-variety.

However, it was found that they accept evaluative/qualitative judgments about the varieties of the western group, especially the dialect of Kefalos, and reproduce dominant ideologies about dialects. This contradiction leads to the conclusion that the dialect is surrounded by a veiled prestige, while Modern Greek, which is accepted in official contexts and important for education, has an overt prestige.

Overall, both those from Kos and those from other parts of Greece evaluate the Koan dialect positively. However, both questionnaires revealed that participants believe the dialect cannot be used in official contexts.

Keywords

Self-evaluation, hetero-evaluation, Kos dialect, eastern and western sub-variety, language attitudes.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα	viii
Κατάλογος Γραφημάτων.....	xi
Κατάλογος Πινάκων	xiii
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια.....	xiv
1. Εισαγωγή.....	1
1.1 Γλώσσα και ποικιλίες.....	1
1.2 Γεωγραφικές ποικιλίες	1
1.2.1 Ταξινόμηση Διαλέκτων της Νέας ελληνικής.....	2
1.2.2 Δωδεκανησιακή διάλεκτος.....	4
1.2.3 Πρότυπη γλώσσα	6
1.2.4 Κοινωνικές ποικιλίες.....	7
1.2.5 Ύφος/Επίπεδο ύφους.....	8
2. Γλωσσικές Στάσεις.....	9
2.1 Γλωσσικές στάσεις απέναντι σε διαλέκτους	9
2.1.1 Αρνητικές και θετικές στάσεις ομιλητών για τις διαλέκτους.....	10
2.1.2 Διάλεκτοι και εκπαίδευση	11
3. Το νησί της Κω και τα ιδιώματά του	14
3.1 Το νησί της Κω – Γεωγραφικά στοιχεία	14
3.2 Το νησί της Κω – Ιστορικά στοιχεία.....	15
3.3 Η Κωακή Διάλεκτος – Τα ιδιώματα της Κω.....	16

3.4	Βασικά χαρακτηριστικά των ιδιωμάτων της Κω	17
3.4.1	Φωνητική – Φωνολογία	17
3.4.2	Μορφολογία – Σύνταξη	19
3.4.3	Λεξιλόγιο.....	20
4.	Μεθοδολογικό Πλαίσιο.....	21
4.1	Σκοπός της έρευνας- Ερευνητικά ερωτήματα και υποθέσεις	21
4.2	Διαδικασία εκτέλεσης της έρευνας	21
4.3	Μέσο συλλογής δεδομένων	22
4.3.1	Ερωτηματολόγιο αυτοαξιολόγησης	22
4.3.2	Ερωτηματολόγιο ετεροαξιολόγησης.....	23
4.4	Πληθυσμός, δείγμα και δειγματοληψία	24
5.	Αποτελέσματα της έρευνας.....	26
5.1	Ανάλυση ερωτηματολογίου αυτοαξιολόγησης.....	26
5.1.1.	Δημογραφικά Στοιχεία	26
5.1.2	Στάσεις απέναντι στη διάλεκτο	29
5.1.3	Ιδιώματα της Κω	38
5.1.4	Ιδίωμα της Κεφάλου	39
5.2.	Ανάλυση ερωτηματολογίου ετεροαξιολόγησης.....	43
5.2.1	Δημογραφικά στοιχεία	43
5.2.2	Στάσεις απέναντι στην Κωακή διάλεκτο	47
6.	Συμπεράσματα	54
7.	Ερμηνεία Αποτελεσμάτων	57
7.1	Ερμηνεία αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου αυτοαξιολόγησης	57
7.2	Ερμηνεία αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου ετεροαξιολόγησης.....	61
7.3	Περιορισμοί της έρευνας.....	63

7.4 Επέκταση της έρευνας.....	64
Βιβλιογραφία.....	65
Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο Αυτοαξιολόγησης	73
Παράρτημα Β: Ερωτηματολόγιο Ετεροαξιολόγησης	79

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1: Το φύλο των συμμετεχόντων	27
Γράφημα 2: Η ηλικία των συμμετεχόντων	27
Γράφημα 3: Επίπεδο εκπαίδευσης συμμετεχόντων	28
Γράφημα 4: Τόπος καταγωγής των συμμετεχόντων	29
Γράφημα 5: Συμμετέχοντες που θεωρούν τον εαυτό τους διαλεκτόφωνο.....	30
Γράφημα 5.1: Καταγωγή όσων δεν θεωρούν τους εαυτούς τους διαλεκτόφωνους.....	30
Γράφημα 6: Διαλεκτόφωνοι στην οικογένεια	31
Γράφημα 7: Συναισθήματα από τη χρήση της διαλέκτου.....	31
Γράφημα 8: Περιβάλλοντα χρήσης της διαλέκτου.	32
Γράφημα 9: Διάλεκτος και μορφωτικό επίπεδο.....	33
Γράφημα 10: Χρήση της διαλέκτου στην Πόλη και τα Χωριά της Κω.....	33
Γράφημα 11: Τα ιδιώματα της Κω και η σχέση τους με την κοινή νέα ελληνική σε γραμματικό, συντακτικό και λεξιλογικό επίπεδο.....	34
Γράφημα 12: Χρήση της διαλέκτου εκτός νησιού.....	35
Γράφημα 13: Χρήση της Κωακής διαλέκτου σε επίσημες περιστάσεις.	35
Γράφημα 14: Χρήση της διαλέκτου και επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία.....	36
Γράφημα 15: Η Κωακή διάλεκτος σε σύγκριση με άλλες διαλέκτους (π.χ. Ποντιακή, Κρητική).....	37
Γράφημα 16: Τρόπος αντιμετώπισης των διαλέκτων από τους καθηγητές.	37
Γράφημα 17: Αξιολογική ιεράρχηση των ιδιωμάτων της Κω	38
Γράφημα 18: Τα ιδιώματα της δυτικής ομάδας (Αντιμάχεια, Καρδάμαινα, Κέφαλος) είναι πιο συντηρητικά.	39

Γράφημα 19: Το Ιδίωμα της Κεφάλου σε σχέση με τα υπόλοιπα ιδιώματα της Κω.	40
Γράφημα 20: Το ιδίωμα της Κεφάλου και η διατήρησή του.	41
Γράφημα 21: Λόγοι διατήρησης της διαλέκτου στις νεότερες γενιές στην Κεφαλο.	42
Γράφημα 22: Χρήση της διαλέκτου από κοινωνικές ομάδες.	43
Γράφημα 23: Το φύλο των συμμετεχόντων (2)	44
Γράφημα 24: Ηλικία συμμετεχόντων (2)	44
Γράφημα 25: Επίπεδο εκπαίδευσης συμμετεχόντων (2).....	45
Γράφημα 26: Συμμετέχοντες που γνωρίζουν τη διάλεκτο της Κω.	47
Γράφημα 27: Στάση για την Κωακή διάλεκτο.	48
Γράφημα 28: Η Κωακή διάλεκτος σε σύγκριση με άλλες διαλέκτους (π.χ. Ποντιακή, Κρητική) (2).....	49
Γράφημα 31: Χρήση της Κωακής διαλέκτου σε επίσημες περιστάσεις (2).	50
Γράφημα 33: Θετική/ Αρνητική επιρροή της διαλέκτου στην επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία.	52
Γράφημα 34: Αντιδράσεις στη χρήση διαλεκτικού λόγου.	53

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Τόπος καταγωγής συμμετεχόντων	47
--	----

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

Κέφαλ.	Κέφαλος
Ασφενδ.	Ασφενδιού
Πυλ.	Πυλί
Κέφαλ.	Κέφαλος
Αντιμάχ.	Αντιμάχεια
Καρδάμ.	Καρδάμainera

1. Εισαγωγή

1.1 Γλώσσα και ποικιλίες

Η γλώσσα αποτελεί ένα σύνολο από γλωσσικές ποικιλίες που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Στην κοινή αντίληψη, όμως η γλώσσα αποτελεί ένα σύστημα ενιαίο, ομοιογενές (Τσάκωνα, χ.χ.α) και ταυτίζεται με την πρότυπη ποικιλία (Δελβερούδη, 2001α).

Όλες οι γλωσσικές ποικιλίες θεωρούνται γλωσσικά συστήματα, καθώς έχουν ιδιογλωσσικούς κανόνες και το δικό τους λεξιλόγιο (Ξυδόπουλος, 2008: 116). Η ποικιλία είναι φυσική κατάσταση της γλώσσας, λόγω της διαρκούς μεταβλητότητάς της. Ο Haliday (όπ. ανάφ. Γούτσος, 2012: 102) κατηγοριοποιεί τη γλωσσική ποικιλότητα σύμφωνα με τον χρήστη και σύμφωνα με τη χρήση. Οι ποικιλίες σύμφωνα με τον χρήστη διακρίνονται στις γεωγραφικές και κοινωνικές ποικιλίες και σύμφωνα με τη χρήση διακρίνονται στις ποικιλίες μέσου, τόνου και πεδίου. Οι ποικιλίες με βάση τη χρήση αναφέρονται και ως επίπεδα ύφους (Κακριδή, κ.ά., 1999: 103-5).

1.2 Γεωγραφικές ποικιλίες

Η γεωγραφική διαφοροποίηση των γλωσσών είναι ένα διαχρονικό φαινόμενο, καθώς παρατηρείται ήδη από την αρχαιότητα (Δελβερούδη, 2001β). Στις γεωγραφικές ποικιλίες ανήκουν οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα (Γούτσος, 2012; Δελβερούδη, 2001β). Ο όρος διάλεκτος χρησιμοποιείται για τις ποικιλίες με μεγάλο βαθμό διαφοροποίησης από την επίσημη γλώσσα ή για ομάδα τοπικών ιδιωμάτων. Αντίθετα, ο όρος ιδίωμα χρησιμοποιείται για ποικιλίες που παρουσιάσουν μικρή διαφοροποίηση σε σχέση την επίσημη γλώσσα. Η

διαφοροποίηση αυτή αφορά κυρίως το πεδίο της φωνητικής και του λεξιλογίου (Δελβερούδη, 2001β).

Η διάκριση σε διαλέκτους και ιδιώματα σχετίζεται με ιστορικό – κοινωνικούς παράγοντες. Οι διάλεκτοι αποκομμένοι νωρίς από τον κορμό της ελληνικής γλώσσας δεν ακολούθησαν την ιστορική της πορεία, ενώ τα ιδιώματα ακολούθησαν την ίδια ιστορική πορεία. Έτσι, εξηγείται γιατί οι διάλεκτοι διαφοροποιούνται πάρα πολύ από την κοινή νέα ελληνική σε αντίθεση με τα ιδιώματα που διαφοροποιούνται λιγότερο. Αυτή τη διάκριση των όρων ακολουθεί η ιστορική γλωσσολογία και ιστορική λεξικογραφία (Κατσούδα & Μαγουλά 2024: 15).

Οι διάλεκτοι, λοιπόν, ορίζονται σε σχέση με τη «γλώσσα», την ποικιλία, δηλαδή, που λειτουργεί ως νόρμα και σχεδόν πάντα έχουν γεωγραφική συνυποδήλωση (Δελβερούδη, 2001α). Οι προφορές κάθε τόπου (φωνολογικές ή φωνητικές διαφοροποιήσεις) μπορούν να μας αποκαλύψουν τη χώρα, τον τόπο καταγωγής ή την κοινωνιογλωσσική ομάδα στην οποία ανήκει. Γι' αυτό γίνεται λόγος συχνά για κρητική προφορά, πελοποννησιακή κ.ά. (Holmes, 2016: 570).

1.2.1 Ταξινόμηση Διαλέκτων της Νέας ελληνικής

Πριν από τον 19ο αιώνα δεν διαθέτουμε διαλεκτικά κείμενα για τις περισσότερες διαλέκτους. Κάποια στοιχεία για την Ποντιακή και την Καππαδοκική εντοπίζονται σε χριστιανικές επιγραφές του 9ου με 11ου αιώνα, ενώ για την Κυπριακή και την Κρητική διαθέτουμε κάποια διαλεκτικά κείμενα τον 14ο και 16ο αιώνα αντίστοιχα. Υπάρχουν βέβαια, και μαρτυρίες για την ύπαρξη διαλεκτοφωνίας από περιηγητές του 17ου και 18ου αιώνα σε νοταριακές πράξεις και επίσημα Οθωμανικά έγγραφα, όπως απογραφές που μας πληροφορούν για την ύπαρξή τους (Παπαζαχαρίου & Ράλλη, 2022: 472).

Η ταξινόμηση των νεοελληνικών διαλέκτων σύμφωνα με τον «γεωγραφικό χώρο» και το «σύνολο των χαρακτηριστικών» της κάθε διαλέκτου δεν είναι εφικτή, επειδή διάλεκτοι συγκεκριμένου γεωγραφικού χώρου διαφοροποιούνται μεταξύ τους, αλλά έχουν κοινά χαρακτηριστικά με άλλες απομακρυσμένων περιοχών από αυτές. Η πιο γνωστή ταξινόμηση, είναι αυτή του Χατζιδάκη (1892: 342, όπ. ανάφ 474), όπου ταξινομεί τις

νεοελληνικές διαλέκτους σε δύο ομάδες, τις νότιες και τις βόρειες με βάση τον βόρειο φωνηεντισμό (αποβολή άτονων [i, u] και ανύψωση άτονων [e, o] σε [i, u]. Επίσης, ο Kontosopoulos (1983-1984, όπ. ανάφ.) διαφοροποιεί την ηπειρωτική από τη νησιωτική Ελλάδα με βάση τη το ερωτηματικό «τι» ή «είντα».

Ο Trudgill (2003) χωρίζει τον ελληνικό χώρο σε δεκατέσσερις διαλεκτόφωνες περιοχές με βάση τα φωνολογικά χαρακτηριστικά: της αποβολής ψηλών φωνηέντων, την προφορά του ύψιλον /u/, την ουράνωση των υπερωικών, τον τσιτακισμό, τη διατήρηση των διπλών συμφώνων και τη διατήρηση του τελικού /n/.

1. την Κεντρική (Δυτική Ήπειρος, Κέρκυρα, Κεφαλονιά, Ζάκυνθος, Πελοπόννησος)
2. την Βόρεια (βόρεια ηπειρωτική χώρα με εξαίρεση δυτική Ήπειρο), τη Λευκάδα, τη βόρεια Εύβοια, τη Θάσο, τη Σαμοθράκη, την Ίμβρο, τη Λέσβο, τη Λήμνο, τη Σκύρο, τη Σκιάθο, τη Σκόπελο, την Αλόνησο και τη Σάμο)
3. τη Μάνη
4. την Τσακωνική
5. την Παλαιά Αθηναϊκή
6. την Κύμη
7. την Νότια (Κρήτη, Κύθηρα, Αντικύθηρα, Σαντορίνη, Ανάφη και Μήλος).
8. Νοτιοανατολική (Κύπρος, Ρόδος, Κάρπαθος, Κάσος, Καστελλόριζο, Κως, Λέρος, Πάτμος)
9. Την Ανατολική (Σύμη, Τήλος, Νίσυρος, Κάλυμνος, Ικαρία, Αστυπάλαια, Χίος, και γειτονικές περιοχές της ηπειρωτικής Μικράς Ασίας)
10. Τη Σμύρνη
11. Τις Κεντρικές Κυκλάδες (Αμοργός, Ηράκλεια, Σχοινούσα, Κέρος, Κουφονήσι, και Δονούσα)
12. Τις Δυτικές Κυκλάδες (Σίφνος, Κίμωλος και Σέριφος)
13. Μύκονο

14. Τις Βόρειες Κυκλάδες (Άνδρος, Τήνος, Κέα, Σύρος, Νάξος, Πάρος, Αντίπαρος, Ίος, Σίκινος και Φολέγανδρος).

Σύμφωνα με τον Παπαναστασίου (2015: 25) υπάρχουν οι εξής παράμετροι για την κατάταξη των διαλέκτων της νέας ελληνικής: αν οι διάλεκτοι μιλιούνται εντός ή εκτός Ελλάδας σε συνδυασμό με το αν είναι εγχώριες ή μη, ο χρόνος ενσωμάτωσης της περιοχής ή των κατοίκων στην Ελλάδα, το μέγεθος του διαλεκτόφωνου πληθυσμού και το κατά πόσο αποκλίνει η διάλεκτος από την κοινή νέα ελληνική γλώσσα.

Με βάση την παράμετρο ομιλίας της διαλέκτου εντός εκτός της ελληνικής επικράτειας οι διάλεκτοι διακρίνονται:

α) στις εγχώριες που μιλιούνται εντός της Ελλάδας (δωδεκανησιακή, χιώτική και Ικαρία, κυκλαδική, κρητική, μανιάτικη, μεγαροκουμιάτικη, πελοποννησιακή, επτανησιακή, βόρεια ιδιώματα, τσακωνική).

β) στις μεταφερμένες εντός της Ελλάδας διαλέκτους (ποντιακή, Φαράσων, καππαδοκική, Σίλλης, Λιβισιού, περιοχή της Σμύρνης, θρακοβιθυνιακή).

γ) στις διαλέκτους που μιλιούνται εκτός Ελλάδας (κατωιταλική, κριμαιοζοφική).

δ) στην περίπτωση της Κύπρου.

Το Κέντρο Ερεύνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων της Ακαδημίας Αθηνών (χ.χ.α) κατατάσσει τις νεοελληνικές διαλέκτους και τα ιδιώματα ως εξής: Διάλεκτοι (Ποντιακή, Καππαδοκική, Κατωιταλική, Τσακωνική, Κυπριακή, Κρητική) και Ιδιώματα (Βόρεια, Ημιβόρεια, Δωδεκανησιακά, Κυκλαδικά, Επτανησιακά, Μικρασιατικά, Μάνης, Κύμης και Παλαιάς Αθήνας).

1.2.2 Δωδεκανησιακή διάλεκτος

Η Δωδεκανησιακή διάλεκτος αναφέρεται στα ιδιώματα που μιλιούνται στη Ρόδο, το Καστελόριζο, την Κάρπαθο, την Κάσο, τη Χάλκη, την Τήλο, τη Νίσυρο, τη Σύμη, την Κάλυμνο, την Αστυπάλαια, την Κω, τη Λέρο και την Πάτμο (Fromkin, κ.ά., 2008: 600; Τσάκωνα, χ.χ.β). Τα ιδιώματα αυτά σύμφωνα τις παραμέτρους κατάταξης του

Παπαναστασίου (2015: 25) που εντάχθηκαν στον Ελληνικό κράτος το 1947/8, είχαν μεγάλο αριθμό ομιλητών και μέτρια έως μεγάλη απόκλιση από την κοινή νέας ελληνική.

Τα δωδεκανησιακά ιδιώματα παρουσιάζουν ομοιότητες με τη διάλεκτο της Κύπρου, τη Κρήτης, με τα ιδιώματα της Ικαρίας, της Χίου (Καραναστάσης, 1963: 16; Τσάκωνα, χ.χ.β), της Αμοργού, της Δονούσας, της Ηρακλειάς, της Σχοινούσας (Τσάκωνα, χ.χ.β). Αξιοπρόσεχτα είναι και τα κοινά σημεία επαφής της Ρόδου και της Κω με την Κατωϊταλική διάλεκτο (π.χ. η εξέλιξη των διπλού «λ» σε λ - λ^d [ld]) και την Τσακωνική (π.χ. η εξέλιξη του συμπλέγματος «νθ» σε «τθ») (Καραναστάσης, 1963: 16-17).

Παρόλα τα κοινά χαρακτηριστικά των δωδεκανησιακών ιδιωμάτων παρατηρείται μεγάλη διαφοροποίηση από νησί σε νησί ακόμα και σε διαφορετικές περιοχές στο ίδιο νησί. Αυτές οι διαφοροποιήσεις μεταξύ τους αλλά και οι ομοιότητες με τα άλλα ιδιώματα που προαναφέρθηκαν οδήγησαν τον Trudgill (2003: 60) να κατατάξει τα δωδεκανησιακά ιδιώματα σε δύο ομάδες: στα νοτιοανατολικά και τα ανατολικά, όπως αναφέρονται στο κεφάλαιο 1.2.1.

Σύμφωνα με τους Fromkin, κ.ά., (2008: 600-601) και Τσάκωνα (χ.χ.β) τα κοινά χαρακτηριστικά των δωδεκανησιακών ιδιωμάτων είναι τα ακόλουθα:

α. Φωνητική-Φωνολογία

Ως γενικά χαρακτηριστικά παρατηρούνται: η σίγηση των [v], [ɣ] και [ð], όταν βρίσκονται ανάμεσα σε φωνηεντική θέση (π.χ. [ριάδι] αντί για *πηγάδι*), η διατήρηση του τελικού [n] που συχνά οδηγεί σε αφομοίωση προς το σύμφωνο που ακολουθεί [tol laón] αντί για *τον λαό*) και η προφορά συμπλεγμάτων [tθ], [rɣ], [vɣ] ως [rt], [rk], [vk] αντίστοιχα (π.χ. [írta] αντί για *ήρθα*). Επίσης, διατηρείται η προφορά των διπλών συμφώνων. Η προφορά αυτή ενίοτε παρατηρείται και σε λέξεις που δεν έχουν διπλά σύμφωνα. Άλλοτε τα άηχα διπλά σύμφωνα (κκ, ππ, ττ) προφέρονται ως [kx] [pf] [tθ], (π.χ. *λάκχος* αντί για *λάκκος*). Κάποιες περιοχές εμφανίζουν δασύ τσιτακισμό και τρέπουν το ημίφωνο [j] τρέπεται σε [s] ή [ʃ] (παχύ σ) ύστερα από άηχο σύμφωνο και σε [z] (παχύ ζ) ύστερα από ηχηρό (π.χ. *πσ'άνω* αντί *πιάνω*, *σέρζ'α* αντί για *χέρια*).

β. Μορφολογία

Σε επίπεδο μορφολογίας οι ρηματικές καταλήξεις είναι -ουσι(ν) και -ασι(ν) στο γ' πληθυντικό πρόσωπο ενεστώτα και αορίστου αντίστοιχα

(π.χ. *ράβγουσι, κλέψασι, πουλήσασι*). Επίσης, διατηρείται η συλλαβική αύξηση ακόμη και άτονη, ενώ συχνά απαντά συλλαβική αύξηση η- [i] (π.χ. *ήπηρα, ήκουσα, ηφέρνανε, ηποφασίσανε*). Τέλος, απαντούν οι ρηματικές καταλήξεις - *εύκω* και -*εύγκω* αντί για -*εύω* (π.χ. *δουλέβκω /δουλέβγω* αντί για *δουλεύω*).

γ. Λεξιλόγιο

Σε λεξιλογικό επίπεδο κάθε νησί διαθέτει τις δικές του τοπικές λέξεις. Για παράδειγμα στην τα ζώα στην Πάτμο είναι τα *ντζα*. Αντίθετα, με βάση το λεξικό του Σκανδαλίδη (2006: 267) στην Κω το ζώο είναι το *ζ-ζούδι(ν)*, στη Ρόδο το «*ζούι*» και «*ζουλ(λ)ιά* τα κατοικίδια ζώα στην Κάλυμνο.

1.2.3 Πρότυπη γλώσσα

Πρότυπη είναι η γλωσσική ποικιλία που αποτελεί υπόδειγμα χρήσης, καθώς τα μέλη της κοινότητας είναι επιθυμητό να τη χρησιμοποιούν και να τη χειρίζονται για επίσημες περιστάσεις (Κακριδή-Φερράρι, 2000). Η πρότυπη ποικιλία έχει γραπτή μορφή (Holmes, 2016: 109), καλλιεργείται περισσότερο, κωδικοποιείται σε γραμματικές και λεξικά και θεωρείται γλώσσα γοήτρου σε σύγκριση με τις διαλέκτους (Holmes, 2016: 109; Κακριδή-Φερράρι, 2000).

Μια πρότυπη γλώσσα, λοιπόν, που στα κράτη είναι συνήθως η επίσημη γλώσσα (Κακριδή-Φερράρι, 2000) έχει τα εξής χαρακτηριστικά: διαθέτει γόητρο, είναι κωδικοποιημένη και παγιωμένη και χρησιμοποιείται για υψηλές λειτουργίες (π.χ. διοίκηση). Οι λόγοι καθιέρωσης μιας ποικιλίας ως πρότυπη είναι εξωγλωσσικοί (Holmes, 2016: 110-111) και σχετίζονται με κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτικούς λόγους (Holmes, 2016: 111; Κακριδή-Φερράρι, 2000).

Στην Ελλάδα την περίοδο 1825-1840 διαμορφώνεται μια νέα κοινή με βάση την πελοποννησιακή διάλεκτο. Το 1976 αναγνωρίστηκε ως επίσημη γλώσσα η δημοτική. (Χριστίδης, 2001). Κατά συνέπεια, η γλώσσα κοινής συνεννόησης στην κοινότητα θεωρείται η πρότυπη- η επίσημη γλώσσα, άρα αποκτά ενοποιητικό χαρακτήρα (Κακριδή-Φερράρι, 2000).

1.2.4 Κοινωνικές ποικιλίες

Στις κοινωνικές ποικιλίες περιλαμβάνονται κοινωνικές διάλεκτοι ή κοινωνιόλεκτοι και οι ιδιόλεκτοι (Γούτσος, 2012: 103). Οι κοινωνικές διάλεκτοι καθορίζονται από τις κοινωνικές ομάδες. Ανάλογα με την κοινωνική ομάδα στην οποία εντάσσεται κάποιος διαφοροποιείται και η ομιλία του (Holmes, 2016: 178). Κοινωνική ομάδα μπορεί να είναι η κοινωνική τάξη, η ηλικιακή ομάδα, η επαγγελματική ομάδα κ.ά. (Γούτσος, 2012: 10; Δελβερούδη, 2001β).

Η κοινωνική τάξη, ως κοινωνική ομάδα έχει μελετηθεί εκτενέστερα, κυρίως σε χώρες με αυστηρό διαχωρισμό στις τάξεις, όπως η Ινδία (Δελβερούδη, 2001β), η Αγγλία και η Ινδονησία. Εκεί, κάθε τάξη έχει την κοινωνική ποικιλία της (Δελβερούδη, 2001β). Στην Ινδία, για παράδειγμα, κάθε άτομο από τη στιγμή της γέννησής του εντάσσεται σε κάστες, οι οποίες έχουν αυστηρούς κοινωνικούς κανόνες και τις δικές τους διαλέκτους (Holmes, 2016: 180).

Κοινωνικές ομάδες, επίσης, έχουμε με βάση την ηλικία (Δελβερούδη, 2001β). Η «γλώσσα των νέων», για παράδειγμα, είναι μια κοινωνιόλεκτος με δικά της λεξιλογικά, πραγματολογικά και δομικά χαρακτηριστικά. Κοινωνική βάση της είναι η «παρέα», άρα δεν συναντάμε μια ενιαία «γλώσσα των νέων», αλλά ένα σύνολο τρόπων ομιλίας με κοινά γλωσσικά στοιχεία (Ανδρουτσόπουλος, 2001). Κατά τον ίδιο τρόπο χρησιμοποιείται και η περιθωριακή ή μάγκικη γλώσσα από νεαρά ηλικιακά άτομα. Όποιος τη χρησιμοποιεί φέρει την ιδιότητα του μέλους (Holmes, 2016: 220).

Κοινωνικές ομάδες αποτελούν και οι επαγγελματικές ομάδες των γιατρών, των στρατιωτικών κ.ά. Μέσω της κοινωνιόλεκτου, λοιπόν, μπορούμε να διακρίνουμε τις διάφορες ομάδες και η γλώσσα ως κώδικας γίνεται το εισιτήριο ένταξης ή αποκλεισμού από μια ομάδα (Δελβερούδη, 2001β).

Η ιδιόλεκτος ως κοινωνική ποικιλία αναφέρεται στην προσωπική ποικιλία ή ύφος κάποιου (Γούτσος, 2012: 103). Παράγοντες, όπως η κοινωνική θέση, η ηλικία, το φύλο κ.ά. επηρεάζουν την ιδιόλεκτο των ομιλητών. Η προφορά, η χροιά της φωνής, η επιλογή του *αγαπάω* αντί *αγαπώ* είναι στοιχεία της ιδιόλεκτου κάποιου και υπάρχουν σε κάθε επίπεδο

ανάλυσης της γλώσσας (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, λεξιλόγιο) (Δελβερούδη, 2001β).

1.2.5 Ύφος/Επίπεδο ύφους

Το ύφος ή επίπεδο ύφους αναφέρεται στον διαφορετικό τρόπο που χρησιμοποιεί τη γλώσσα κάθε χρήστης με βάση το περιεχόμενο (Γούτσος, 2012: 103), δηλαδή, την περίσταση επικοινωνίας (Δελβερούδη, 2001β). Στον Γούτσο (2012: 103) αναφέρεται ότι οι ποικιλίες που διακρίνονται με βάση τη χρήση είναι οι ποικιλίες μέσου (η πραγμάτωση της γλώσσας διαφοροποιείται ανάλογα τον «τρόπο» ή «μέσο» π.χ. προφορικός ή γραπτός λόγος, οι ποικιλίες τόνου (διαφοροποίηση ανάλογα με τις κοινωνικές σχέσεις των χρηστών) και τις ποικιλίες πεδίου (διαφοροποίηση με βάση τον σκοπό του λόγου).

Αναφορικά με τις κοινωνικές σχέσεις των χρηστών παρατηρείται ότι όσο περισσότερο γνωρίζουμε κάποιον τόσο πιο ανεπίσημο ύφος θα χρησιμοποιήσουμε. Αντίθετα, όταν οι συνομιλητές δεν γνωρίζονται μεταξύ τους παρατηρείται ότι χρησιμοποιούνται πολύ περισσότερο οι πρότυποι τύποι της γλώσσας. Ο βαθμός κοινωνικής απόστασης καθορίζεται επίσης από την ηλικία, το φύλο, την οικογένεια κ.ά. Για παράδειγμα, παρατηρείται αλλαγή στο ύφος όταν οι χρήστες απευθύνονται σε μικρά παιδιά ή ηλικιωμένους (Holmes, 2016: 293).

2. Γλωσσικές Στάσεις

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιαστούν αποτελέσματα ερευνών σχετικά με τις θετικές ή αρνητικές στάσεις των ομιλητών και του εκπαιδευτικού συστήματος για τις διαλέκτους.

2.1 Γλωσσικές στάσεις απέναντι σε διαλέκτους

Οι γλωσσικές στάσεις αφορούν τις απόψεις και τις αξιολογικές κρίσεις των ομιλητών για τη φύση και τα χαρακτηριστικά των γλωσσικών συστημάτων (Παπαζαχαρίου, κ.ά., 2016: 332). Οι απόψεις αυτές είναι υποκειμενικές και δε βασίζονται σε έρευνες της γλωσσολογίας (Κακριδή-Φερράρι, 2007), αλλά προκύπτουν από τις γλωσσικές ιδεολογίες (language ideologies)/μεταπραγματολογικά στερεότυπα (metapragmatics stereotypes) που υπάρχουν στην κοινότητά τους (Παπαζαχαρίου, κ.ά., 2016: 332). Τα στερεότυπα αυτά είναι εσωτερικευμένα μοντέλα που βασίζονται στην εμπειρία και καθοδηγούν τη συμπεριφορά των ομιλητών.

Ως αποτέλεσμα, δημιουργούνται λανθασμένες απόψεις, προκαταλήψεις και στερεότυπα για το κύρος των γλωσσών (π.χ. οι πρότυπες ποικιλίες είναι ανώτερες ιεραρχικά από τις υπόλοιπες), τα οποία οδηγούν σε στάσεις απέναντι σε ομιλητές ή ομάδες (εθνικές ή κοινωνικές) διαφόρων ποικιλιών. Έτσι, διάφορες κοινωνικές ομάδες κατηγοριοποιούνται ιεραρχικά ανάλογα με τη γλώσσα που χρησιμοποιούν (Κακριδή-Φερράρι, 2007). Όσοι χρησιμοποιούν την πρότυπη μιλούν «τα σωστά ελληνικά», ενώ όσοι χρησιμοποιούν μια διάλεκτο μιλούν «χαμηλή ποικιλία» (Μοσχονάς, 1996: 123-4).

Παρότι τέτοιοι χαρακτηρισμοί είναι καθαρά υποκειμενικοί, επηρεάζουν την αντικειμενική πραγματικότητα για τις γλώσσες και τους ομιλητές της. Οι θετικές ή οι αρνητικές στάσεις μπορούν να συμβάλλουν στην ενίσχυση, στην επιβίωση, στην υποχώρηση, ή στον «θάνατο» μιας γλωσσικής ποικιλίας. Επίσης, μπορούν να επηρεάσουν την

διεπίδραση/αλληλοκατανόηση των ομιλητών, καθώς πιστεύουμε ότι κατανοούμε ευκολότερα τη γλωσσική ποικιλία που χαίρει θαυμασμού (Κακριδή-Φερράρι, 2007).

2.1.1 Αρνητικές και θετικές στάσεις ομιλητών για τις διαλέκτους

Από μόνος του ο διαχωρισμός γλωσσικών ποικιλιών σε γλώσσες και διαλέκτους αντανακλά μια άνιση σχέση μεταξύ των συγκρινόμενων ποικιλιών. Ο όρος «διάλεκτος» έχει συνδεθεί με γεωγραφικές ποικιλίες, οι οποίες δε διαθέτουν το κύρος της νόρμας, δηλαδή, των κωδικοποιημένων ποικιλιών που χρησιμοποιούνται σε επίσημες περιστάσεις (Κακριδή-Φερράρι, 2007).

Επίσης, τα ίδια τα χαρακτηριστικά των διαλεκτόφωνων, έτσι όπως εξελίχθηκαν στη μεταπολεμική περίοδο, οδηγούν σε αρνητικές κρίσεις. Αν δηλαδή, η διάλεκτος αποτελεί τη μόνη γλωσσική ποικιλία των ομιλητών, οι διαλεκτόφωνοι θεωρούνται αμόρφωτοι και άτομα χαμηλής κοινωνικής κινητικότητας (Κακριδή-Φερράρι, 2007), καθώς στα δυτικά εθνικά κράτη κυριαρχεί η αντίληψη ότι οι διάλεκτοι είναι αυστηρά οριοθετημένα συστήματα που χρησιμοποιούνται σε συγκεκριμένες περιστάσεις (Αρχάκης, κ.ά., 2015: 70).

Από τα αποτελέσματα κοινωνιογλωσσικών ερευνών προκύπτει ότι οι γεωγραφικές ποικιλίες έχουν συνδεθεί με το επαρχιακό περιβάλλον και τις ανεπίσημες περιστάσεις (Holmes, 2016; Κουρδής, 1997; Παπαζαχαρίου, κ.ά., 2016; Πλαδή, 2001). Η σύνδεση αυτή και αρνητική στάση απέναντι στις διαλέκτους είναι εμφανής στην έρευνα του Κουρδή (1997: 582), όπου όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι συνδέουν τη χρήση της διαλέκτου με άτομα αμόρφωτα και κυρίως χωρικούς και ηλικιωμένους. Εξίσου στην έρευνα της Πλαδή (2001: 622) το ιδίωμα στο Λιτόχωρο αντιμετωπίζεται ως η γλώσσα «των αμόρφωτων», των «απολίτιστων», των «χωριατών» και συνδέεται με δύσκολες συνθήκες ζωής.

Λόγω αυτών των υποτιμητικών συνδηλώσεων οι περισσότεροι μεσήλικες και κάποιοι ηλικιωμένοι στο Λιτόχωρο δεν θέλουν να μεταδώσουν το ιδίωμα στις νέες γενιές, γιατί πιστεύουν ότι δε χρησιμεύει για την κοινωνική άνοδο των παιδιών τους. Παρατηρείται μάλιστα, οι ίδιοι οι μεσήλικες να προσπαθούν να προσαρμόσουν το λόγο τους προς την κοινή νέα ελληνική (Πλαδή, 2001: 623). Την ίδια άρνηση να μάθουν στα παιδιά τους την τοπική διάλεκτο έδειξαν και οι ελληνόφωνοι της Κάτω Ιταλίας. Η grico ήταν γλώσσα

στιγματισμένη που μιλούσαν οι αγρότες και ακουγόταν «χυδαία» και «φτηνή» μέχρι να εξυψωθεί τη δεκαετία του '70 ως γλώσσα της Μεγάλης Ελλάδας (Νανάση, 2019: 191-197).

Επομένως, η διάλεκτος αξιολογείται ως «γλώσσα των αγράμματων», «χωρίς γραμματική» (Μοσχονάς, 1996: 123-4) , με «λάθη» (Κακριδή- Φερράρι, 2005: 55) και η χρήση της περιορίζεται σε ανεπίσημες περιστάσεις για οικεία, καθημερινά ζητήματα (Πλαδη, 2001: 619), όπως φίλοι, οικογένεια, συνάδελφοι (Holmes, 2016: 490) ή για περιβάλλοντα όπου υπάρχει συναισθηματική εμπλοκή (π.χ. συγκίνηση) ή πρόκληση ρητορικού αποτελέσματος (π.χ. ειρωνεία) (Στάμου & Ντίνας, 2011: 289). Αντίθετα, σε μη αναμενόμενα περιβάλλοντα (π.χ. επίσημα) η χρήση της διαλέκτου θεωρείται ασύμβατη και προκαλεί χιούμορ (Αρχάκης, κ.ά., 2015: 71).

Ωστόσο, εκτός από αρνητικές, υπάρχουν και θετικές στάσεις απέναντι στις γλωσσικές ποικιλίες. Αυτό συμβαίνει, όταν η γλώσσα της κοινότητας αποτελεί σύμβολο εθνικής ταυτότητας και τα μέλη της κοινότητας προσπαθούν να τη χρησιμοποιούν σε πολλούς τομείς (Holmes, 2016: 92; Παπαναστασίου, 2015: 45; Τζακώστα & Μπετεινάκη 2018: 352). Η χρήση της τοπικής γλώσσας πολλές φορές εκφράζει ένα συναισθηματικό δέσιμο και αποτελεί την μόνη επιλογή για επικοινωνία με φίλους, οικογένεια και συναδέλφους (Holmes, 2016: 490).

Για παράδειγμα, στην έρευνα της Πλαδή (2001: 624) τα Λιτοχωρίτικα για πολλούς συμμετέχοντες είναι «ο τοπικός τους πολιτισμός, η ιστορία τους, η αυτοέκφρασή τους», ένα στοιχείο της ταυτότητάς τους. Επίσης, στην έρευνα των Παπαζαχαρίου, κ.ά., (2016: 339) οι μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αξιολογούν θετικά τους διαλεκτόφωνους, όταν χρησιμοποιούν τη διάλεκτό τους εντός της κοινότητάς τους. Παρόμοια είναι τα αποτελέσματα και στην έρευνα των Καμπάκη-Βουγιουκλή και Δούρου (2015), καθώς οι μαθητές στο Σουφλί Θράκης έδειξαν θετική στάση απέναντι στην τοπική διάλεκτο και τη χρήση της.

2.1.2 Διάλεκτοι και εκπαίδευση

Η εκπαίδευση, όταν στόχος της είναι η διδασκαλία της κοινής νέας ελληνικής, αποτελεί έναν από τους παράγοντες υποχώρησης των νεοελληνικών διαλέκτων (Παπαναστασίου,

2015: 24). Η επίσημη εθνική γλώσσα είναι το «υπόδειγμα γλώσσας» που καλλιεργείται περισσότερο από τις υπόλοιπες ποικιλίες και που πρέπει να μάθουν να τη χειρίζονται οι μαθητές, για να είναι κοινωνικά αποδεκτές οι χρήσεις της γλώσσας τους σε επίσημες περιστάσεις. Ωστόσο, η διδασκαλία μόνο της επίσημης γλώσσας δημιουργεί προβλήματα στους μαθητικούς εκείνους πληθυσμούς που δεν έχουν την πρότυπη ποικιλία ως μητρική (Κακριδή-Φερράρι, 2000).

Παλαιότερες έρευνες, όπως του Bernstein στη δεκαετία του 1960 υποστήριζαν ότι η ποικιλία που χρησιμοποιούσε η εργατική τάξη και διέφερε από την πρότυπη ευθυνόταν για τις χαμηλές επιδόσεις των μαθητών. Συγκεκριμένα, υποστήριξε ότι η γλώσσα της εργατικής τάξης περιόριζε τις νοητικές ικανότητες των παιδιών. Οι ισχυρισμοί αυτοί, όπως και της γλωσσικής υστέρησης των μαθητών αυτών έχουν αποδειχθεί εσφαλμένοι (Holmes, 2016: 417).

Το γεγονός ότι οι μαθητές διδάσκονται στο σχολείο μια ποικιλία (την επίσημη γλώσσα) που δεν αποτελεί τη μητρική τους με τρόπους διδασκαλίας της μητρικής, ευθύνεται για πολλές δυσκολίες των μαθητών κατά τη μαθησιακή διαδικασία. Επομένως, η απόσταση της σχολικής νόρμας από την γλωσσική ποικιλία που μιλούν οι μαθητές, η ελλιπής περιγραφή των γλωσσικών ποικιλιών ή και απουσία περιγραφής τους (Κακριδή-Φερράρι, 2000) και ο στιγματισμός των ποικιλιών από τους δασκάλους ως «λάθη», κατώτερης ποιότητας ή μη γλώσσας («αυτό δεν λέγεται») οδηγεί τους μαθητές σε αυτολογοκρισία και μέσα στην τάξη να βουβαίνονται (Φραγκουδάκη, 1987: 125-6).

Γι' αυτό, η στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στις διαλέκτους είναι καθοριστική για την εκπαιδευτική διαδικασία. Στερεότυπα για τις γλωσσικές ποικιλίες κυριαρχούν στον εκπαιδευτικό κόσμο και οδηγούν σε στιγματισμό των γεωγραφικών ποικιλιών. Για παράδειγμα, μαθητές και εκπαιδευτικοί θεωρούν τις διαλέκτους κατώτερες και εμπόδιο για την επαγγελματική και κοινωνική τους ανέλιξη (Αγγελοπούλου, 2010: 164). Ακόμη, παρότι κάποιοι εκπαιδευτικοί μπορεί να αναγνωρίζουν τη σημασία και χρήση των διαλέκτων, όταν καλούνται να τις διαχειριστούν στο σχολείο βρίσκονται σε αμηχανία (Τζακώστα, 2019: 38).

Αντιφατικά αποτελέσματα βρίσκουμε και στην έρευνα των Pavlou και Papapanlou (2004, όπ. ανάφ. Παπανικόλα & Τσιπλάκου, 2008), όπου αναφέρεται ότι οι εκπαιδευτικοί στην Κύπρο θεωρούν καθήκον τους να διορθώνουν τους μαθητές στην τάξη, όταν χρησιμοποιούν την Κυπριακή διάλεκτο. Η χρήση της διαλέκτου περιορίζεται σε συζητήσεις για την

καθημερινή ζωή, σε αστεϊσμούς και σε επεξήγηση δύσκολων εννοιών. Παρόλο, όμως που οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν τη σημασία της διαλέκτου για την κατασκευή της κυπριακής ταυτότητας και την ενδυνάμωση της αυτοεικόνας και αυτοπεποίθησης των παιδιών, θεωρούν ότι η κυπριακή διάλεκτος δεν μπορεί να ενσωματωθεί στην διδασκαλία.

Αναφορικά με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση η έρευνα των Καψάσκη και Τζακώστα (2016: 167-9) έδειξε ότι στο σχολείο οι μαθητές χρησιμοποιούν τη διάλεκτο στον προφορικό λόγο και αποφεύγουν συστηματικά τη χρήση του στον γραπτό. Επίσης, οι φιλόλογοι αν και αναγνωρίζουν τη σημασία των διαλέκτων και είναι δεκτικοί για ενσωμάτωσή τους στην εκπαίδευση, εκφράζουν σκεπτικισμό για το κατά πόσο αυτό είναι εφικτό.

Οι αντιθετικές αυτές στάσεις αντανακλώνται και στους μαθητικούς πληθυσμούς. Παρότι, δηλαδή, εμφανίζουν γενικά θετική στάση για τις διαλέκτους, όταν ερωτώνται για τη χρήση της διαλέκτου σε επίσημες περιστάσεις (π.χ. ΜΜΕ, εκπαίδευση) απαντούν αρνητικά και θεωρούν τη χρήση της κοινής νέας ελληνικής ως την κατάλληλη. Αυτό εξηγείται από την άποψή τους ότι η κοινή νέα ελληνική είναι απαραίτητη για την κοινωνική τους ανέλιξη (Ματθαιουδάκη, 2015: 128).

Παρόμοια ευρήματα εντοπίζουμε και στις στάσεις των γονέων των μαθητών. Συγκεκριμένα, οι γονείς θεωρούν τις διαλέκτους ως εμπόδιο για την σχολική και επαγγελματική επιτυχία των παιδιών τους. Άρα, έχουν βαθιά ριζωμένη μέσα τους στην αντίληψη ότι οι διάλεκτοι είναι κατώτερες και οι διαλεκτόφωνοι μαθητές αντιμετωπίζουν προβλήματα στην έκφρασή τους, στην ανάπτυξη του λεξιλογίου και στη γλωσσική τους έκφραση (Πλουμίδα, 2016: 5-6).

Σύμφωνα με τους Παπαζαχαρίου, κ.ά., (2016) ήδη από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση οι μαθητές υιοθετούν τα μεταπραγματολογικά στερεότυπα για τις διαλέκτους. Γίνεται σαφές, λοιπόν, ότι είναι αναγκαία η ενημέρωση της εκπαιδευτικής κοινότητας για θέματα διδιαλεκτισμού και η υιοθέτηση προγραμμάτων διαλεκτικής ενημερότητας. Ειδικότερα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπου οι μαθητές έχουν ωριμάσει ηλικιακά, είναι σε θέση να συνειδητοποιήσουν τις γλωσσικές επιλογές, την έννοια του κύρους που τις περιβάλλει και στερεότυπα για τις διαλέκτους (Αγγελούπουλου, 2010: 163-4). Αλλά και σε μαθητές προσχολικής ηλικίας προγράμματα με στόχο την ενίσχυση της κοινωνιογλωσσικής επίγνωσης έδειξαν να βοηθούν τους μαθητές στη συνειδητοποίηση ότι υπάρχουν διαφορετικές γλωσσικές ποικιλίες και στερεότυπα για αυτές (Μαρωνίτη, κ.ά., 2016: 63).

Σε κάθε περίπτωση η διδασκαλία της διαλέκτου των μαθητών συνδυαστικά με την επίσημη γλώσσα θα συμβάλλει στην κατάκτηση των δύο γλωσσικών συστημάτων και στην καλλιέργεια της μεταγλωσσικής ικανότητας των μαθητών (Τζακώστα, 2014: 429). Σε αυτό θα συμβάλει καθοριστικά και ο σχεδιασμός σχολικών εγχειριδίων από γλωσσολόγους ειδικευόμενους στη διαλεκτολογία, μέσα από τα οποία θα εισάγονται οι μαθητές σταδιακά οι μαθητές στα χαρακτηριστικά των γεωγραφικών ποικιλιών και της αξίας τους (Κωνσταντίνα & Αναστασιάδου, 2022: 363).

3. Το νησί της Κω και τα ιδιώματά του

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναφερθούν κάποια γεωγραφικά και ιστορικά στοιχεία για το νησί και τα βασικά χαρακτηριστικά της Κωακής διαλέκτου και των ιδιωμάτων της.

3.1 Το νησί της Κω – Γεωγραφικά στοιχεία

Η Κως βρίσκεται στο νοτιοανατολικό Αιγαίο, ανάμεσα στην Κάλυμνο, τη Νίσυρο και τη Μ. Ασία. Είναι το τρίτο μεγαλύτερο σε έκταση νησί στα Δωδεκάνησα (Νεοελληνικές διάλεκτοι, χ.χ.) με πληθυσμό 37.089 σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ (2021β: 51). Στον Δήμο της Κω περιλαμβάνονται (ΕΛΣΤΑΤ, 2021α):

1. η δημοτική ενότητα της Κω που περιλαμβάνει την κοινότητα της Κω,
2. η δημοτική ενότητα Δικαίου
 - i. με τις κοινότητες Ασφενδιού (με τα χωριά Άγιος Δημήτριος, Ασφενδιού, το Ζηπάρι, το Λαγούδι – Ζια, ο Λινοπότης, το Τιγκάκι) και
 - ii. Πυλίου (με τα χωριά Πυλί και Μαρμάρι)
3. η δημοτική ενότητα Ηρακλειδών με τις κοινότητες

- i. Αντιμάχειας (με τα χωριά Αντιμάχεια και Μαστιχάρι),
- ii. Καρδάμαινας και
- iii. Κεφάλου (με τα χωριά Καμάρι, Κάμπος, Κέφαλος, Όνια).

3.2 Το νησί της Κω – Ιστορικά στοιχεία

Η Κως διαθέτει πλούσια ιστορία, καθώς διάφοροι κατακτητές και πολιτισμοί άφησαν το στίγμα τους στο νησί ανά περιόδους. Οι πληροφορίες του υποκεφαλαίου αυτού βασίζονται στην τοπική ιστοσελίδα *Κως: Ιστορία στο πέρασμα των αιώνων (χ.χ.)* και στο βιβλίου Μανιατόπουλου (2021).

Ευρήματα δείχνουν ότι το νησί της Κω είναι το μοναδικό που κατοικήθηκε από την πρώτη εποχή του Χαλκού (3η χιλιετία π.Χ.) από πελασγικά φύλα και κυρίως από Κάρες. Κατά τη μέση εποχή του Χαλκού (2000 – 1600 π.Χ.) εμφανίζονται τα πρώτα μινωικά στοιχεία στην περιοχή Σεράγια (σημερινή παλιά πόλη) και μετά το 1450 π.Χ. το νησί αποκτά μυκηναϊκή φυσιογνωμία με μυκηναϊκά νεκροταφεία και αγγεία στις περιοχές Ελαιώνα και Λαγκάδα, μυκηναϊκά όπλα στην περιοχή του Ασκληπιείου και με την οχυρωμένη ακρόπολη στο Πυλί.

Κατά τη Γεωμετρική εποχή περίπου το 1100 π.Χ. η κάθοδος των Δωριέων εισάγει στο νησί τη λατρεία του Ασκληπιού, επιγραφές γράφονται σε δωρική διάλεκτο, χρησιμοποιείται δωρικό μηνολόγιο και οι κάτοικοι χωρίζονται σε φυλές και πατρίες. Κατά την Αρχαϊκή περίοδο (700-600 π.Χ.) η Κως εντάσσεται στη δωρική εξάπολη μαζί με τις πόλεις Ιαλυσσό, Λίνδο, Κάμειρο, Κνίδο και Αλικαρνασσό. Η σημαντικότερη πόλη του νησιού την εποχή αυτή είναι η Αστυπάλεια, που πιθανόν βρισκόταν στην περιοχή της σημερινής Κεφάλου.

Την κλασική εποχή (5ος - 4ος αι. π.Χ.) γεννήθηκε στην Κω ο Ιπποκράτης, ο πατέρας της ιατρικής. Το 366 π.Χ. ξεσπά εμφύλιος πόλεμος, ανάμεσα στους δημοκρατικούς και τους ολιγαρχικούς του νησιού. Με τη λήξη του πολέμου συνενώθηκαν οι μικροί οικισμοί και ιδρύθηκε μια νέα πόλη, η πόλη της Κω που ήταν δημοκρατική. Η πόλη αυτή είναι μέχρι σήμερα η πρωτεύουσα του νησιού. Την ελληνιστική περίοδο η φήμη του Ασκληπιείου ξεπέρασε τα σύνορα του νησιού και η Κως γίνεται γνωστή και καθιερώνονται τα Μεγάλα και Μικρά Ασκληπιεία.

Κατά τη Ρωμαϊκή και Βυζαντινή αυτοκρατορία η Κως ακμάζει και ανοικοδομούνται πλήθος μνημείων, όπως το Ρωμαϊκό Ωδείο, Κάζα Ρομάνα και πλήθος παλαιοχριστιανικών Βασιλικών, όπως η Μονή των Καστριανών αντίστοιχα. Το 1314 αρχίζει η εποχή των Ιπποτών για το νησί, αφού καταλαμβάνεται από τους Ιωαννίτες Ιππότες και χτίζονται το κάστρο της Νερατζιάς και της Αντιμάχειας.

Το 1523 η Κως καταλαμβάνεται από τους Τούρκους και ξεκινά η περίοδος της Τουρκοκρατίας. Παρά τις πιέσεις των Τούρκων οι κάτοικοι διατηρούν την ελληνική τους ταυτότητα και τη χριστιανική τους θρησκεία. Το 1912 οι Ιταλοί καταλαμβάνουν το νησί και έτσι αρχίζει η περίοδος της Ιταλοκρατίας. Οι Ιταλοί οικοδομούν πολλά έργα και κτήρια σημαντικά που υπάρχουν μέχρι και σήμερα, όπως το Δημαρχείο. Το 1937 περιορίζεται η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα σχολεία και το 1938 κλείνουν τα ελληνικά σχολεία.

Η Γερμανική κατοχή ξεκινά το 1943, όταν οι Γερμανοί καταλαμβάνουν το νησί και λήγει το 1945 με την ήττα της Γερμανίας. Τότε, το νησί περνά υπό τον έλεγχο των Άγγλων. Τελικά, στις 31 Μαρτίου 1947 γίνεται η τελετή παράδοσης των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα και στις 7 Μαρτίου του 1948 πραγματοποιήθηκε η επίσημη τελετή ενσωμάτωσης.

3.3 Η Κωακή Διάλεκτος – Τα ιδιώματα της Κω

Η Κωακή διάλεκτος είναι η διάλεκτος που μιλιέται στο νησί της Κω και εντάσσεται στα Δωδεκανησιακά ιδιώματα (Νεοελληνικές Διάλεκτοι, χ.χ.). Η διάλεκτος στην Κω διαιρείται σε 2 τοπικά ιδιώματα: το Ανατολικό και το Δυτικό. Στο ανατολικό ιδίωμα εντάσσονται το ιδίωμα της πόλης της Κω, του Ασφενδιού και του Πυλίου και στο Δυτικό το ιδίωμα της Αντιμάχειας, της Καρδάμαινας και της Κεφάλου.

Οι δύο αυτές κατηγορίες μπορούν να υποδιαιρεθούν περαιτέρω. Επομένως, στα ανατολικά ιδιώματα περιλαμβάνονται α) το ιδίωμα της πόλης και β) το ιδίωμα των περιοχών Ασφενδιού και Πυλί και στα δυτικά ιδιώματα περιλαμβάνονται α) το ιδίωμα των περιοχών Αντιμάχειας και Καρδάμαινας και β) το ιδίωμα της Κεφάλου (Καραναστάσης, 1963: 17; Νεοελληνικές Διάλεκτοι, χ.χ.). Η Κεφαλος που βρίσκεται στο δυτικότερο άκρο του νησιού αποτελεί μια ποικιλία που διαφέρει αισθητά από τις υπόλοιπες της Κω (Σακαλλή, 2023).

Σύμφωνα με τον Καραναστάση (1963: 17-18) και τον Σκανδαλίδη (2006: 29) στην ανατολική ομάδα παρατηρείται διαφορά σε σύγκριση με τη δυτική ομάδα στον μουσικό τόνο, στην προφορά του λ [l] ως υπερωικού, στην προφορά του διπλού λ ως *ld* και στη χρήση παρακεκταμένων τύπων στις ρηματικές καταλήξεις (π.χ. *ηρταμένε* αντί για *ήλθαμεν*.) Στη δυτική ομάδα, που τα ιδιώματα της χαρακτηρίζονται ως πιο συντηρητικά, παρατηρείται μεγαλύτερη σίγηση των [v], [ð], [ɣ] , στένωση του [ɔ] σε [u] (π.χ. *εδωδά*<*εδουά*) και απουσία παρεκτεταμένων τύπων.

Αναφορικά με τα ιδιώματα της Ανατολικής ομάδας παρατηρείται στο ιδίωμα της πόλης να προφέρεται το [x] ως [ʃ] (π.χ. *σῆρι*, αντί για *χέρι*), το [c] ως [ts] (π.χ. *τσῆρί* αντί για *κερί*) το [ŋg] ως [dʒ] (π.χ. *ανάντζη* αντί για *ανάγκη*). Αναφορικά με τη δυτική ομάδα χαρακτηριστικό είναι ότι στην Κέφαλο τα [zv] και [sf] προφέρονται ως [vz] και [fs] (π.χ. *φσήκα* [fsika] αντί για *σφήκα* [sfika]) και ότι το [s] αφομοιώνεται προς το [t], δηλαδή -ς + τ = τ – τ (π.χ. *μέτ-τημ μέση* αντί για *μες στη μέση*) (Καραναστάσης, 1963: 17-18, 60).

3.4 Βασικά χαρακτηριστικά των ιδιωμάτων της Κω

3.4.1 Φωνητική – Φωνολογία

- Τονισμός

Στα νέα ελληνικά τα φωνήεντα είναι ισόχρονα και η μόνη διάκρισή τους σε μια λέξη γίνεται από την οξύτητα της εκφοράς του τόνου (Καραναστάσης, 1963: 21-22; Καραναστάσης, 1981: 50). Όταν προφέρεται μια λέξη, ο τόνος πραγματώνεται με ισχυρότερη προφορά της τονιζόμενης συλλαβής (Holton, κ.ά, 1999: 17). Στα ιδιώματα της Κω υπάρχει διαφορά στη ποσότητα των φωνηέντων και η διαφορά αυτή είναι πιο εμφανής στα δυτικά ιδιώματα (Καραναστάσης, 1963: 21-22).

Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι εκτός από το φωνήεν που φέρει τον τόνο της λέξης, παρουσιάζει διπλή χρονική διάρκεια και το φωνήεν που φέρει τον τόνο της φράσης. Για παράδειγμα, στη φράση «Είσαι το πκιο τυσερόμ παιίν δου κόζμου», η λέξη *πκιο* φέρει τον τόνο της φράσης. Ακόμη, διπλή χρονική διάρκεια παρουσιάζουν και τα φωνήεντα άτονων

συλλαβών πριν ή μετά τον τόνο (Καραναστάσης, 1981: 51). Για παράδειγμα, *πάαπλω-ωμα* αντί για *πάπλωμα* (Καραναστάσης, 1963: 23).

- Αντικατάσταση φωνηέντων

ο Το *α* αντικαθίσταται με το *ε*. Για παράδειγμα, *ευτός – ή – ό* αντί για *αυτός*, *περικαλώ* αντί για *παρακαλώ*,

ο Το *α* αντικαθίσταται με το *ι* σε επιρρήματα. Για παράδειγμα λέμε *τίποτι* αντί για *τίποτα*,

ο Το *α* αντικαθίσταται με το *ο*. Για παράδειγμα, λέμε *πιο* αντί για *πια*, *σήμερα* αντί για *σήμερα* (Χατζαντώνης, 2012: 272).

- Προφορά διπλών συμφώνων

Ένα εξίσου αρχαϊκό στοιχείο είναι η προφορά των διπλών συμφώνων (Καραναστάσης Α. , 1981: 51). Σύμφωνα με τον Καραναστάση, (1963: 71-77) διπλά προφέρονται τα σύμφωνα στις λέξεις που προέρχονται από την αρχαία ελληνική (π.χ. *ψάλ-λω* [ˈpsal: ɔ] στις δάνειες λέξεις (π.χ. *γούν-να*, [ˈɣun:a] από το λατινικό *gunna*) και στα υστερογενή που προέρχονται είτε από την αφομοίωση του [n] στο σύμφωνο που ακολουθεί (π.χ. *άθ-θρωπος* [ˈaθ:ɾɔps], είτε από τον ιδιόρρυθμο συλλαβισμό των ιδιωμάτων της Κω (π.χ. *σφν-ρίχ-τρα* αντί για *σφν-ρί-χτρα*), είτε από την προφορά των απλών συμφώνων ως διπλά ανάμεσα σε σύμφωνα (π.χ. *κήπ-πος*, [ˈkɪpʰ:ɔs]), είτε λόγω του φαινομένου της δίπλωσης (π.χ. *βουβάλ-λι*, [vuˈval:i] , *ανάθ-θεμα*, [aˈnaθ: ɛma], *ζ-ζωνδανός*, [z:ɔndaˈnos]). Τα διπλά *κ-κ* [k], *τ-τ* [t], *π-π* [p] προφέρονται με δάσυνση του δεύτερου συμφώνου (π.χ. *κούκ-χος*, [ˈkukʰ:ɔs] *καάτ-θης*, [ˈka:tʰ:is] *Φίλιπ-πος*, [ˈfilipʰ:ɔs]).

- Διατήρηση τελικού -ν [n]

Το τελικό [n] διατηρείται στο τέλος άρθρων, ουσιαστικών, επιθέτων, αντωνυμιών, ρημάτων, αριθμητικών και άκλιτων λέξεων. Το [n] ολοκληρώνεται στην επόμενη λέξη αν αρχίζει από φωνήεν, ή αφομοιώνεται όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από [v], [ɣ], [ð], [f], [x], [θ], [s], [l], [r], [m] (π.χ. *το ν-ελαιώνα* [to neleˈɔna], *το γ-κοίταξε* [toˈɣɪtakse], *εν δοφ-φοούμαι τοχ-χάρον*) (Ακαδημία Αθηνών, χ. χ. β; Καραναστάσης, 1963: 65-66; Χατζαντώνης, 2012: 271-2).

- Σίγηση των [v], [ɣ], [ð] μεταξύ των φωνηέντων

Τα [v], [ɣ], [ð] δεν προφέρονται, όταν βρίσκονται ανάμεσα σε φωνήεντα (Ακαδημία Αθηνών, χ. χ. β; Fromkin, κ.ά., 2008: 600). Για παράδειγμα, λέμε [ˈðiacɫs] *διά-ολος* < *διάβολος*, [patsaˈura] *πατσα-ούρα* < *πατσαβούρα*, [vuˈvcs] *βου-ός* < *βουβός*, [aˈnɪc] *αν-νοίω* < *ανοίγω*, [ˌɪlic] *λέω-λίω* < *λέγω*, [aerˈfcs] *αερφός* < *αδερφός*, [ˈvoɪ] *βόι* < *βόι*, [ɣaˈðuri] *γαδούρι* < *γαϊδούρι* (Καραναστάσης, 1963: 50-52).

- Εναλλαγή των [v], [ɣ], [ð]
 - ο Το β > δ: *βάπτισις* > *δάφτιση*,
 - ο το γ > β: *γάστρα* > *βάστρα*,
 - ο το γ > δ: *Γοργόνα* > *Βοργόνα* (Κέφαλ.), *εγώ* > *εβώ* (Ασφενδ., Πυλ.),
 - ο το δ > β: *εδωδά* > *βωδά-δωβά* (Κώς)
 - ο το δ > γ: *δεσπότης* < *γεσπότης* (Κέφαλ.), *δόντι* > *δόντι* (Αντιμάχ., Καρδάμ.) (Καραναστάσης, 1963: 53).
- Τροπή συμφωνικών συμπλεγμάτων
 - ο *Βδ* > *φτ* (Κέφαλ.): *Εβδομάδα* > *φτομά*
 - ο *Φθ* > *φτ*: *φθάνω* > *φτάνω*
 - ο *Φχ* > *φκ*: *ευχαριστώ* > *φκαριστώ*
 - ο *Ργ* > *ρκ* (Κέφαλ.) *αργός* > *αρκός*
 - ο *Πτ* > *φτ*: *άπτω* > *άφτω* (Καραναστάσης, 1963: 60-61).

3.4.2 Μορφολογία – Σύνταξη

- Ρήματα

Υπάρχουν κάποιες διαφορές στην κλίση των ρημάτων στα ιδιώματα της Κω σε σχέση με την νέα ελληνική στους χρόνους του ενεστώτα, του παρατατικού και του αορίστου. Στον ενεστώτα το α' πληθυντικό πρόσωπο ενεργητικών ρημάτων η κατάληξη είναι *-ουμε* και *-ομε* (π.χ. *γράφουμε*) και των παθητικών ρημάτων α' και β' συζυγίας *-ούμαστε* αντί για *-όμαστε* (π.χ. *δενόμαστε* αντί για *δενόμαστε*) (Χατζαντώνης, 2012: 261-264). Επίσης, το γ'

πληθυντικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα έχει την κατάληξη -ουσι και του αορίστου -ασι (Ακαδημία Αθηνών, χ. χ. β; Καραναστάσης, 1981: 51).

Στον παρατατικό και τον αόριστο η αύξηση των ρημάτων είναι *η* και όχι *ε* (π.χ. *ήγραφα – ήγραψα* αντί για *έγραφα-έγραψα*). Όταν τα ρήματα αρχίζουν με *α* τότε αυτό αντικαθίσταται με το *ε* ή το *η* (π.χ. *εγαπούσα- εγάπησα* αντί *αγαπούσα-αγάπησα* και *άκουα-ήκουσα* αντί για *άκουα – άκουσα*) (Ακαδημία Αθηνών, χ. χ. β; Χατζαντώνης, 2012: 263-4).

- Αντωνυμίες

Ο αδύνατος τύπος της προσωπικής αντωνυμίας γ' προσώπου τους στην τοπική διάλεκτο είναι *τος* (π.χ. *τος είπα* αντί για *τους είπα*). Ακόμη, ο αδύναμος της προσωπικής αντωνυμίας σε όλα τα πρόσωπα ακολουθεί το ρήμα (π.χ. *είπε μ- μου* αντί για *μου είπε, είπε σας*, αντί για *σας είπε, είπε ν- του* αντί για *του είπε*) (Ακαδημία Αθηνών, χ. χ. β; Χατζαντώνης, 2012: 269-273).

3.4.3 Λεξιλόγιο

Το λεξιλόγιο των ιδιωμάτων της Κω περιλαμβάνει αρχαϊκά λεξιλογικά στοιχεία (Καραναστάσης Α. , 1981: 52) και πολλές δάνειες λέξεις από την τουρκική και ιταλική γλώσσα (Σάκκαλη, 2023: 69). Από τα αρχαϊκά στοιχεία θα αναφέρουμε το ρήμα *ποκοτώ* που σημαίνει *τολμώ* και προέρχεται από το *αποκοτεύω* και το ρήμα *άφτω* που σημαίνει *ανάβω* από το αρχαίο ρήμα *άπτω*. Λέξεις προερχόμενες από την τουρκική γλώσσα είναι η λέξη *γιαϊλάς*, < *yayla* που σημαίνει *ορεινό μέρος*. Από τα ιταλικά δάνεια διακρίνουμε το *ταμβάρο* < *tabarro* που σημαίνει *γυναικείο πανωφόρι* και τη *σάουλα* < *sagola* που σημαίνει *σχοινί* (Σκανδαλίδης, 2006).

4. Μεθοδολογικό Πλαίσιο

4.1 Σκοπός της έρευνας- Ερευνητικά ερωτήματα και υποθέσεις

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθούν οι στάσεις των κατοίκων της Κω απέναντι στην Κωακή διάλεκτο και τα ιδιώματά της, καθώς και οι στάσεις όσων έχουν καταγωγή από την υπόλοιπη Ελλάδα απέναντι στην Κωακή διάλεκτο. Η έρευνα βασίστηκε στα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

1. Τι ποσοστό των κατοίκων της Κω θεωρεί τον εαυτό του και τους συγγενείς του διαλεκτόφωνους; Από ποιες περιοχές του νησιού (ανατολικού, δυτικού ιδιώματος) κατάγονται όσοι δεν θεωρούν τους εαυτούς τους διαλεκτόφωνους;
2. Ποιες είναι οι στάσεις των Κώων για τη διάλεκτό τους;
3. Σε σχέση με τον τόπο καταγωγής τους πιστεύουν οι κάτοικοι της Κω ότι κάποιο ιδίωμα του νησιού (ανατολικό και δυτικό) είναι ανώτερο;
4. Ποια η στάση των Κώων για το ιδίωμα της Κεφάλου;
5. Ποια η στάση όσων κατάγονται από την υπόλοιπη Ελλάδα (δηλαδή εκτός Κω) απέναντι στην Κωακή διάλεκτο;

4.2 Διαδικασία εκτέλεσης της έρευνας

Για την έρευνα υλοποιήθηκαν 2 ερωτηματολόγια, ένα ερωτηματολόγιο αυτοαξιολόγησης, που εξετάζει τις στάσεις των κατοίκων της Κω για τη διάλεκτό τους και ένα ερωτηματολόγιο ετεροαξιολόγησης που εξετάζει τις στάσεις των κατοίκων της υπόλοιπης Ελλάδας απέναντι στη διάλεκτο της Κω. Τα ερωτηματολόγια δημιουργήθηκαν κατά το

χειμερινό εξάμηνο του 2024 μετά από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, σχετικής με τις γλωσσικές στάσεις απέναντι σε διαλέκτους (όπως παρουσιάζεται στο κεφάλαιο 2) και μετά από μελέτη διπλωματικών ερευνών με θέμα της αυτοαξιολογικές και ετεροαξιολογικές στάσεις, όπως της Τσόκαρη (2023), της Τράνακα (2024), της Κασσιούμη (2024) και της Παρασκευαΐδη (2022).

Τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν μέσω του διαδικτύου, ωστόσο σε περιπτώσεις όπου υπήρχαν πρακτικές δυσκολίες για τους συμμετέχοντες, διάβαζα η ίδια τις ερωτήσεις και τις προτεινόμενες απαντήσεις, έδινα επεξηγήσεις για τις ερωτήσεις ή και επέλεγα τις απαντήσεις που μου έδιναν. Δυσκολίες υπήρχαν στις περιπτώσεις που οι συμμετέχοντες δεν έβρισκαν τα γυαλιά οράσεώς τους, για να διαβάσουν τις απαντήσεις ή χρειάζονταν επεξηγήσεις και διευκρινίσεις για τις ερωτήσεις και τις σημασίες των λέξεων (π.χ. τη σημασία της λέξης διαλεκτόφωνος). Σε τέτοιες περιπτώσεις παρατηρούσα τις αντιδράσεις τους και σημείωνα τις ερωτήσεις που τους προβλημάτιζαν και γιατί. Μετά τη συμπλήρωση ικανοποιητικού αριθμού ερωτηματολογίων πραγματοποιήθηκε η ανάλυση των απαντήσεων τους.

4.3 Μέσο συλλογής δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων σχετικά με τις αυτοαξιολογικές και ετεροαξιολογικές στάσεις απέναντι στην Κωακή διάλεκτο και τα ιδιώματά της σχεδιάστηκαν δύο ερωτηματολόγια στις φόρμες της google και διανεμήθηκαν ηλεκτρονικά από τις 31 Οκτωβρίου έως τις 5 Δεκεμβρίου για το ερωτηματολόγιο της αυτοαξιολόγησης και έως τις 9 Δεκεμβρίου για της ετεροαξιολόγησης.

4.3.1 Ερωτηματολόγιο αυτοαξιολόγησης

Το ερωτηματολόγιο της αυτοαξιολόγησης διερευνά τις στάσεις των Κώων για τη διάλεκτο της Κω και τα ιδιώματά της, οπότε απαντήθηκε από άτομα που κατάγονται από το νησί της Κω. Ο σκοπός αυτός, αναφέρεται στους συμμετέχοντες στην αρχή του ερωτηματολογίου

μαζί με τις πληροφορίες ότι το ερωτηματολόγιο πρέπει να απαντηθεί μόνο από όσους κατάγονται από την Κω, ότι είναι ανώνυμο και ότι οι απαντήσεις του θα αξιοποιηθούν για καθαρά ερευνητικούς σκοπούς. Έπειτα, παρέχονται τα στοιχεία της φοιτήτριας και του μεταπτυχιακού προγράμματος στο οποίο φοιτά.

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει 22 ερωτήσεις κλειστού τύπου και αποτελείται από 4 μέρη. Στο πρώτο μέρος ζητούνται τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων με 4 ερωτήσεις αναφορικά με το φύλο, την ηλικία, τη μόρφωση και το μέρος καταγωγής τους από το νησί της Κω. Το δεύτερο μέρος (ερωτήσεις 1- 12) περιλαμβάνει 12 ερωτήσεις που εξετάζουν τις στάσεις των Κώων για τη διάλεκτο τους με βάση το αν θεωρούν τους ίδιους ή μέλη της οικογένειάς του διαλεκτόφωνους, το ποια είναι συναισθήματά τους για τη χρήση της διαλέκτου, το σε ποια περιβάλλοντα χρησιμοποιείται, το αν συνδέεται η χρήση της με το μορφωτικό επίπεδο και την επαγγελματική επιτυχία/ανέλιξη, το αν είναι ισάξια με την κοινή νέα ελληνική και άλλες διαλέκτους και το πώς πρέπει να χειρίζονται οι καθηγητές της χρήση της από μαθητές.

Το τρίτο μέρος (ερωτήσεις 13-14) περιλαμβάνει 2 ερωτήσεις και εξετάζει αν οι κάτοικοι θεωρούν κάποιο ιδίωμα του νησιού ανώτερο από το άλλο. Το τέταρτο μέρος (ερωτήσεις 15-18) περιλαμβάνει 4 ερωτήσεις και εξετάζει τις στάσεις των κατοίκων της Κω απέναντι στο ιδίωμα της Κεφάλου. Οι ερωτήσεις αφορούν την αξιολόγησή του σχέση με τα άλλα ιδιώματα της Κω και τη διατήρηση του στις επόμενες γενιές.

4.3.2 Ερωτηματολόγιο ετεροαξιολόγησης

Το ερωτηματολόγιο της ετεροαξιολόγησης διερευνά τις στάσεις των ομιλητών της Νέας Ελληνικής για τη διάλεκτο της Κω. Ο σκοπός αυτός αναφέρεται στους συμμετέχοντες στην αρχή του ερωτηματολογίου μαζί με τις πληροφορίες ότι το ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε ομιλητές που δεν κατάγονται από την Κω, αλλά από την υπόλοιπη Ελλάδα, ότι είναι ανώνυμο και οι απαντήσεις του θα αξιοποιηθούν για καθαρά ερευνητικούς σκοπούς. Έπειτα, παρέχονται τα στοιχεία της φοιτήτριας και του μεταπτυχιακού προγράμματος στο οποίο φοιτά.

Το ερωτηματολόγιο της ετεροαξιολόγησης περιλαμβάνει 13 ερωτήσεις και αποτελείται από 2 μέρη. Στο πρώτο μέρος ζητούνται τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων με 4 ερωτήσεις αναφορικά με το φύλο, την ηλικία, τη μόρφωση και το μέρος καταγωγής τους. Η ερώτηση για τον τόπο καταγωγής είναι ανοιχτού τύπου, ώστε να γράψουν οι συμμετέχοντες τον τόπο τους, ενώ οι υπόλοιπες είναι ερωτήσεις κλειστού τύπου.

Το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου (ερωτήσεις 1-9) περιλαμβάνει 9 ερωτήσεις κλειστού τύπου που εξετάζουν τις στάσεις των συμμετεχόντων για τη διάλεκτο. Αρχικά, ερωτώνται αν γνωρίζουν τη διάλεκτο της Κω, ποια είναι άποψή τους για αυτήν, αν η διάλεκτος είναι ισάξια με άλλες διαλέκτους και την κοινή νέα ελληνική, σε ποιες περιστάσεις μπορεί να χρησιμοποιηθεί, αν επηρεάζει την επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία κάποιου και πώς θα αντιδρούσαν στο άκουσμα διαλεκτικού λόγου.

4.4 Πληθυσμός, δείγμα και δειγματοληψία

Για τη διεξαγωγή της έρευνας είναι σημαντικό να καθοριστεί ο πληθυσμός στον οποίο θα γενικευθούν τα αποτελέσματα. Πληθυσμό για την αυτοαξιολόγηση των διαλεκτόφωνων αποτέλεσαν τα άτομα που κατάγονται από το νησί της Κω και είναι άνω των 15 ετών. Αντίθετα, πληθυσμό για την ετεροαξιολόγηση αποτέλεσαν όσοι κατάγονται από μέρη της υπόλοιπης Ελλάδας και είναι άνω των 15 ετών.

Στην έρευνα συνολικά συμμετείχαν 150 άτομα. Δείγμα για την αυτοαξιολόγηση αποτέλεσαν 69 άτομα άνω των 15 ετών (51 γυναίκες και 18 άνδρες) με καταγωγή από όλες τις κοινότητες της Κω στις οποίες ομιλείται το ανατολικό και το δυτικό ιδίωμα. Δείγμα για την ετεροαξιολόγηση αποτέλεσαν 81 άτομα άνω των 15 ετών (42 Γυναίκες και 39 Άνδρες) και κατάγονται από όλα τα μέρη της Ελλάδας εκτός της Κω. Παρατηρείται, ότι η κατανομή των δειγμάτων σε επίπεδο φύλου και ηλικίας θεωρείται ικανοποιητική μόνο στο ερωτηματολόγιο της ετεροαξιολόγησης.

Η επιλογή του δείγματος έγινε με τη μέθοδο της μη τυχαίας δειγματοληψίας και συγκεκριμένα με τη δειγματοληψία ευκολίας. Στην περίπτωση της αυτοαξιολόγησης τα ερωτηματολόγια δόθηκαν στο συγγενικό και φιλικό περιβάλλον της ερευνήτριας με την

παρότρυνση να σταλούν και στο δικό τους οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον. Η επιλογή αυτή ήταν η πιο πρόσφορη, ώστε να απαντηθούν άμεσα τα ερωτηματολόγια και να εξασφαλιστεί ότι οι συμμετέχοντες θα κατάγονται από την Κω.

Στην περίπτωση της ετεροαξιολόγησης το ερωτηματολόγιο δημοσιεύτηκε σε ομάδες μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως το facebook, με τις ονομασίες: *Εκπαιδευτικά Θέματα Φιλολόγων (ΠΕ02)*, *ΕΑΠ-Ομάδα ενημέρωσης και συζήτησης*, *Διακοπές με παιδιά* αλλά δεν υπήρξε συμμετοχή. Λόγω της μη συμμετοχής, λοιπόν, και πάλι τα ερωτηματολόγια δόθηκαν στο οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον της ερευνήτριας με την παρότρυνση να σταλούν και στο δικό τους οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον.

Επειδή η διανομή στο μεγαλύτερο ποσοστό έγινε μέσω του διαδικτύου και η δειγματοληψία που επιλέχθηκε ήταν η ευκολίας, η συμμετοχή όσων είναι άνω των 50 ετών ήταν περιορισμένη, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα σε σχέση με τις ηλικιακές ομάδες.

5. Αποτελέσματα της έρευνας

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Παρατίθενται αναλυτικά οι απαντήσεις των ερωτηματολογίων της έρευνας με γραφήματα και στατιστικά στοιχεία.

5.1 Ανάλυση ερωτηματολογίου αυτοαξιολόγησης

Στον παρόν υποκεφάλαιο θα παρουσιαστούν οι απαντήσεις των συμμετεχόντων από το ερωτηματολόγιο της αυτοαξιολόγησης.

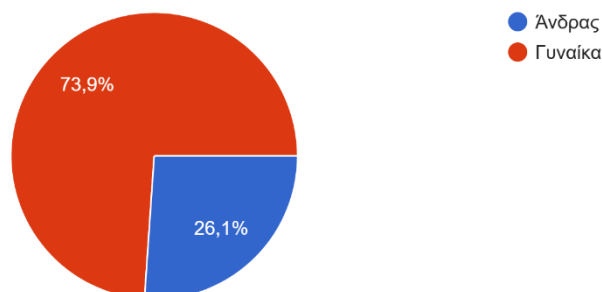
5.1.1. Δημογραφικά Στοιχεία

Αρχικά, θα παρουσιαστούν τα δημογραφικά στοιχεία του ερωτηματολογίου. Στο ερωτηματολόγιο της αυτοαξιολόγησης συμμετείχαν 69 άτομα. Οι πρώτες τέσσερις ερωτήσεις αφορούν τα δημογραφικά στοιχεία (Γραφήματα 1-4).

Η πρώτη ερώτηση, όπως παρουσιάζεται και στο γράφημα 1, αφορά το φύλο των συμμετεχόντων, όπου από τα 69 άτομα οι 51 (73,9%) είναι γυναίκες και 18 (26,1%) άνδρες. Από τις απαντήσεις φαίνεται ότι υπάρχει ανισομερής κατανομή γυναικών και ανδρών, με αποτέλεσμα να μην μπορούμε να συνάγουμε συμπεράσματα με βάση το φύλο.

Φύλο

69 απαντήσεις

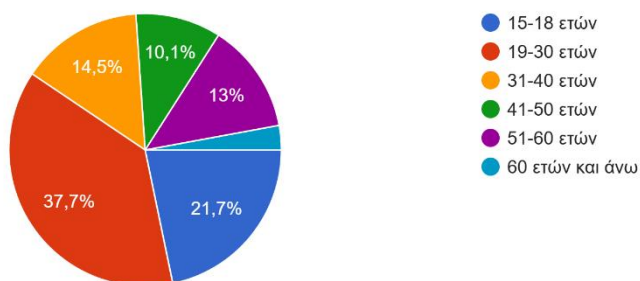

Γράφημα 1: Το φύλο των συμμετεχόντων

Η δεύτερη ερώτηση των δημογραφικών στοιχείων αφορά την ηλικία των συμμετεχόντων σύμφωνα με το Γράφημα 2. Οι συμμετέχοντες επέλεξαν ανάμεσα σε 6 ηλικιακές ομάδες: 15-18, 19-30, 31-40, 41-50, 51-60, 60 και άνω. Πολυπληθέστερη ήταν η ομάδα των 19-30 ετών, ενώ μικρή συμμετοχή είχε η ομάδα των 60 ετών και άνω. Συγκεκριμένα, από τα 69 άτομα που απάντησαν τα 15 (21,7%) είναι 15-18 ετών, τα 26 (37,7%) είναι 19-30 ετών, τα 10 (14,5%) είναι 31-40 ετών, τα 7 (10,1%) είναι 41-50 ετών, τα 9 (13%) είναι 51-60 ετών και 2 (2,9%) είναι 60 ετών και άνω.

Ηλικία

69 απαντήσεις

Γράφημα 2: Η ηλικία των συμμετεχόντων

Η τρίτη ερώτηση των δημογραφικών στοιχείων αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης και σύμφωνα με το Γράφημα 3 η πλειοψηφία είναι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Από τα 69 άτομα τα 4 (5,8%) είναι Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα 21 (30,4%) είναι Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα 11 (15,9%) είναι Επαγγελματικής εκπαίδευσης και τα 33 (47,8%) είναι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

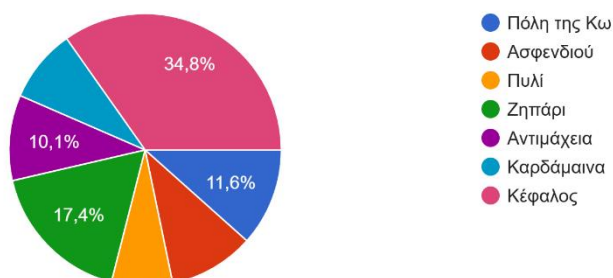
Επίπεδο εκπαίδευσης
69 απαντήσεις

Γράφημα 3: Επίπεδο εκπαίδευσης συμμετεχόντων

Η τέταρτη ερώτηση των δημογραφικών στοιχείων αφορά τον τόπο καταγωγής των συμμετεχόντων και σύμφωνα με το Γράφημα 4 το μεγαλύτερο ποσοστό κατάγεται από την Κέφαλο. Πιο συγκεκριμένα, από τα 69 άτομα 8 (8,7%) κατάγονται από την Πόλη της Κω, 7 (10,1%) από το Ασφενδιού, 5 (7,2%) από το Πυλί, 12 (17,4%) από το Ζηπάρι, 7 (10,1%) από την Αντιμάχεια, 6 (8,7%) από την Καρδάμαινα και 24 (34,8%) από την Κέφαλο. Επομένως, 32 άτομα (46,4%) από τους συμμετέχοντες κατάγονται από τις περιοχές του ανατολικού ιδιώματος (Πόλη της Κω, Ασφενδιού, Πυλί, Ζηπάρι) και 37 (53,6%) από τις περιοχές του δυτικού ιδιώματος (Αντιμάχεια, Καρδάμαινα, Κέφαλος).

Τόπος καταγωγής
69 απαντήσεις

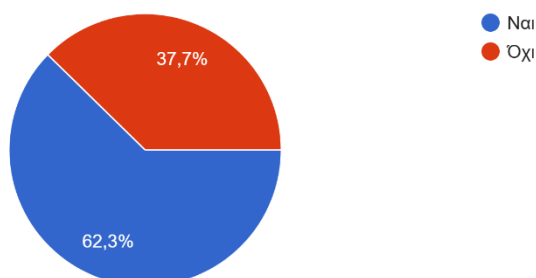
Γράφημα 4: Τόπος καταγωγής των συμμετεχόντων

5.1.2 Στάσεις απέναντι στη διάλεκτο

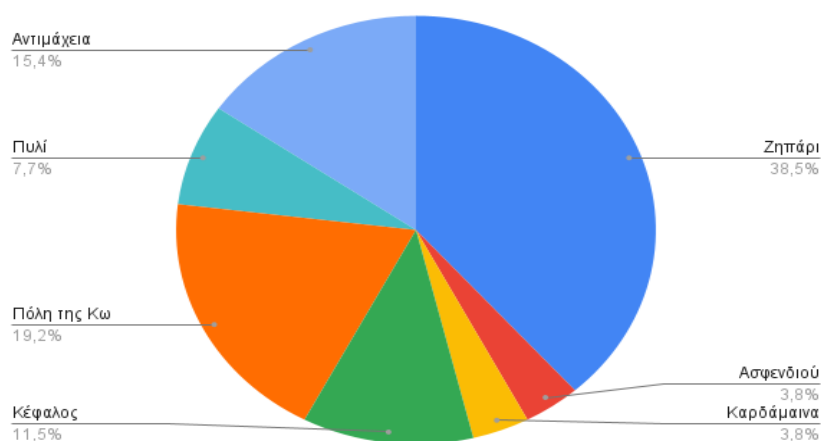
Σε αυτό το υποκεφάλαιο, θα παρουσιαστούν οι ερωτήσεις 1-12 που αφορούν ερωτήσεις για τη στάση των κατοίκων της Κω απέναντι στην Κωακή διάλεκτο.

Στην ερώτηση 1: «Θεωρείτε τον εαυτό σας διαλεκτόφωνο;» σύμφωνα με το Γράφημα 5 από τα 69 άτομα τα 45 (62,3%) απάντησαν *Ναι* και 26 (37,7%) *Όχι*. Σύμφωνα με το Γράφημα 5.1 από τα 26 άτομα που απάντησαν *Όχι* τα 18 (69,23%) κατάγονται από τις περιοχές του ανατολικού ιδιώματος (Ζηπάρι 38,5%, Ασφενδιού 3,8%, πόλη της Κω 19,2% και Πυλί 7,7%) και τα υπόλοιπα 8 (30,77%) από τις περιοχές του δυτικού ιδιώματος (Αντιμάχεια 15,4%, Καρδάμαινα 3,8% Κέφαλος 11,5%). Χαρακτηριστικό είναι ότι από τις ηλικιακές ομάδες 31-40, 41-50, 51-60 που απάντησαν *Όχι* κανένας συμμετέχων δεν κατάγεται από την Κέφαλο. Επίσης, αξιοπρόσεχτο ότι 1 άτομο (3,8%) άνω των 60 από το Ασφενδιού δήλωσε *Όχι*.

1. Θεωρείτε τον εαυτό σας διαλεκτόφωνο;
69 απαντήσεις

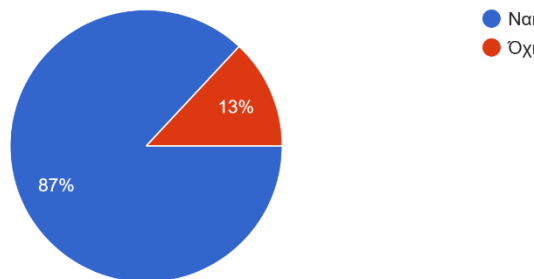
Γράφημα 5: Συμμετέχοντες που θεωρούν τον εαυτό τους διαλεκτόφωνο.

Γράφημα 5.1: Καταγωγή όσων δεν θεωρούν τους εαυτούς τους διαλεκτόφωνους.

Στην ερώτηση 2: «Υπάρχουν στην οικογένειά σας διαλεκτόφωνοι;» σύμφωνα με το Γράφημα 6 από τα 69 άτομα τα 60 (87%) απάντησαν *Ναι* και 9 (13%) *Όχι*. Από τους 9 που απάντησαν *Όχι* οι 5 (55%) κατάγονται από περιοχές του ανατολικού ιδιώματος. Οι υπόλοιποι 4 (45%) που απάντησαν *Όχι* κατάγονται από περιοχές του δυτικού ιδιώματος και κανείς δεν είναι στην ηλικία των 15-30. Αντίθετα, 1 άτομο είναι 31-40 ετών, 1 άτομο είναι 41-50 ετών και 2 άτομα 51-60 ετών.

2. Υπάρχουν στην οικογένειά σας διαλεκτόφωνοι;
69 απαντήσεις

Γράφημα 6: Διαλεκτόφωνοι στην οικογένεια

Στην ερώτηση 3: «Πώς νιώθετε όταν χρησιμοποιείτε/χρησιμοποιούν τη διάλεκτο;» σύμφωνα με το Γράφημα 7 οι πολυπληθέστερες απαντήσεις των συμμετεχόντων είναι ότι δεν σκέφτονται τίποτα από τις από τις επιλογές που τους δόθηκαν και έπειτα ότι νιώθουν υπερηφάνεια. Συγκεκριμένα, από τα 69 άτομα τα 30 (43,5%) νιώθουν υπερηφάνεια, τα 4 (5,8%) νιώθουν αμηχανία, τα 2 (2,9%) νιώθουν ντροπή, 1 (1,4%) προσπαθεί να μην τη χρησιμοποιεί/τους λέει να μην τη χρησιμοποιούν και 32 άτομα (46,4%) δεν σκέφτεται τίποτα από τα παραπάνω.

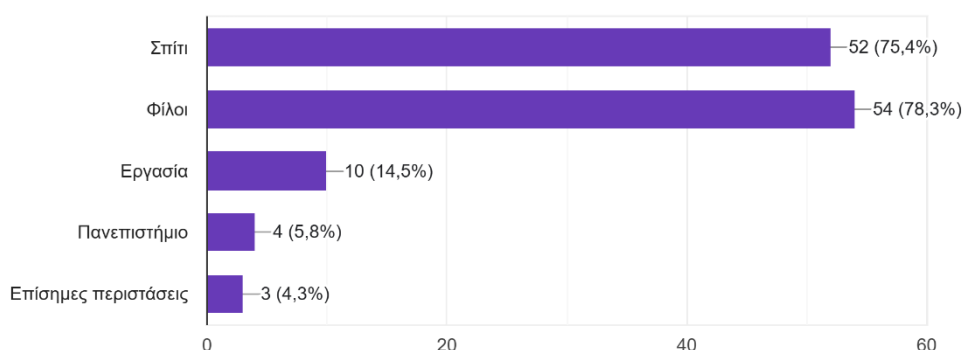
3. Πώς νιώθετε όταν χρησιμοποιείτε/χρησιμοποιούν τη διάλεκτο;
69 απαντήσεις

Γράφημα 7: Συναισθήματα από τη χρήση της διαλέκτου

Στην ερώτηση 4: «Σε ποια περιβάλλοντα νιώθετε άνετα να χρησιμοποιήσετε/χρησιμοποιούν τη διάλεκτο;» σύμφωνα με το Γράφημα 8 οι πολυπληθέστερες απαντήσεις είναι οι *φίλοι* και το *σπίτι*. Αναλυτικότερα, από τα 69 άτομα τα 52 (75,4%) απάντησαν στο *Σπίτι*, τα 54 (78,3%) *Φίλοι*, τα 10 (14,5%) στην Εργασία, τα 4 (5,8%) στο *Πανεπιστήμιο*, τα 3 (4,3%) σε *επίσημες περιστάσεις*. Από τους συμμετέχοντες μόνο 2 επέλεξαν όλες τις περιστάσεις, οι οποίοι είναι κάτοικοι του ανατολικού ιδιώματος.

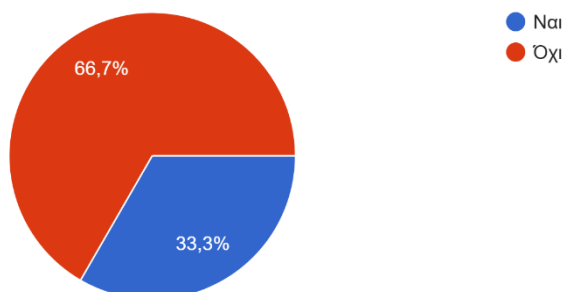
4. Σε ποια περιβάλλοντα νιώθετε άνετα να χρησιμοποιήσετε/χρησιμοποιούν τη διάλεκτο;
69 απαντήσεις

Γράφημα 8: Περιβάλλοντα χρήσης της διαλέκτου.

Στην ερώτηση 5: «Η χρήση της διαλέκτου συνδέεται με το μορφωτικό επίπεδο των χρηστών;» σύμφωνα με το Γράφημα 9 η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε *Όχι*. Συγκεκριμένα, από τα 69 άτομα τα 23 (33,3%) απάντησαν *Ναι* και τα 46 (66,7%) *Όχι*.

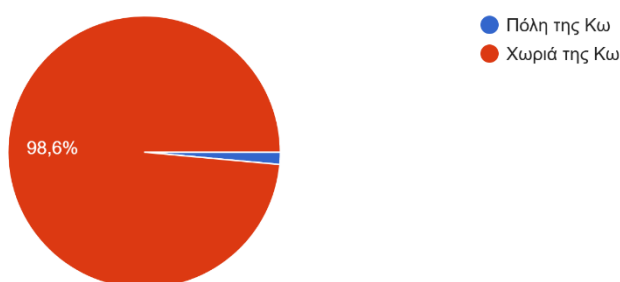
5. Η χρήση της διαλέκτου συνδέεται με το μορφωτικό επίπεδο των χρηστών;
69 απαντήσεις

Γράφημα 9: Διάλεκτος και μορφωτικό επίπεδο.

Στην ερώτηση 6: «Εκείνοι που χρησιμοποιούν περισσότερο τη διάλεκτο παρατηρείτε ότι μένουν κυρίως στην πόλη ή στα χωριά του νησιού;» σύμφωνα με το Γράφημα 10 η συντριπτική πλειοψηφία απάντησε στα *χωριά της Κω*. Πιο συγκεκριμένα, από τα 69 άτομα, τα 68 (98,6) απάντησαν στα *Χωριά της Κω* και 1 (1,4%) στην *Πόλη της Κω*.

6. Εκείνοι που χρησιμοποιούν περισσότερο τη διάλεκτο παρατηρείτε ότι μένουν κυρίως στην πόλη ή στα χωριά του νησιού;
69 απαντήσεις

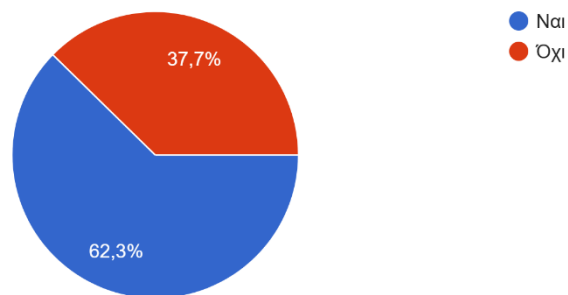

Γράφημα 10: Χρήση της διαλέκτου στην Πόλη και τα Χωριά της Κω.

Στην ερώτηση 7: «Θεωρείτε τα ιδιώματα της Κω ισάξια με την κοινή νέα ελληνική σε γραμματικό, συντακτικό και λεξιλογικό επίπεδο;» σύμφωνα με το Γράφημα 11 η

πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε *Ναι*. Αναλυτικότερα, από τα 69 άτομα, τα 43 (62,3%) απάντησαν *Ναι* και τα 26 (37,7%) *Όχι*.

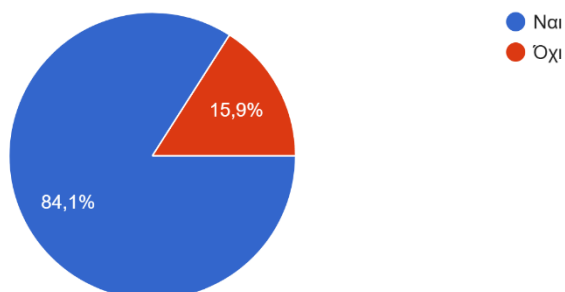
7. Θεωρείτε τα ιδιώματα της Κω ισάξια με την κοινή νέα ελληνική σε γραμματικό, συντακτικό και λεξιλογικό επίπεδο;
69 απαντήσεις

Γράφημα 11: Τα ιδιώματα της Κω και η σχέση τους με την κοινή νέα ελληνική σε γραμματικό, συντακτικό και λεξιλογικό επίπεδο.

Στην ερώτηση 8: «Πιστεύετε ότι είναι σωστό οι Κώοι να μιλούν τη διάλεκτο τους εκτός νησιού;» σύμφωνα με το Γράφημα 12 η συντριπτική πλειοψηφία απάντησε *Ναι*. Αναλυτικότερα, από τα 69 άτομα, τα 58 (84,1%) απάντησε *Ναι* και τα 11 (15,9%) απάντησε *Όχι*.

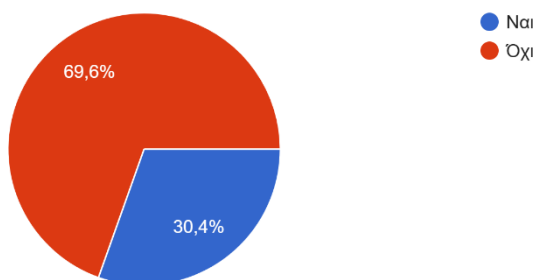
8. Πιστεύετε ότι είναι σωστό οι Κώοι να μιλούν τη διάλεκτο τους εκτός νησιού;
69 απαντήσεις

Γράφημα 12: Χρήση της διαλέκτου εκτός νησιού.

Στην ερώτηση 9: «Μπορεί να χρησιμοποιηθεί η Κωακή διάλεκτος σε επίσημες περιστάσεις (π.χ. πανεπιστήμιο, ομιλίες κ.ά.); σύμφωνα με το γράφημα 13 η πλειοψηφία απάντησε Όχι. Συγκεκριμένα, από τα 69 άτομα τα 21 (30,4%) απάντησαν Ναι και τα 48 (69,6%) απάντησαν Όχι.

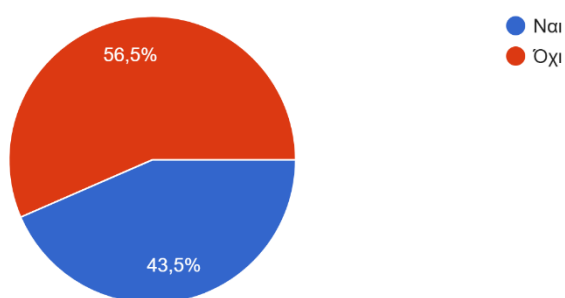
9. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί η Κωακή διάλεκτος σε επίσημες περιστάσεις (π.χ. πανεπιστήμιο, ομιλίες κ.ά.);
69 απαντήσεις

Γράφημα 13: Χρήση της Κωακής διαλέκτου σε επίσημες περιστάσεις.

Στην ερώτηση 10: «Η χρήση της διαλέκτου μπορεί να επηρεάσει την επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία κάποιου;» η πλειοψηφία απάντησε Όχι σύμφωνα με το Γράφημα 14. Πιο συγκεκριμένα, από τους 69 συμμετέχοντες οι 39 (56,5%) απάντησαν Όχι και οι 30 (43,5%) Ναι.

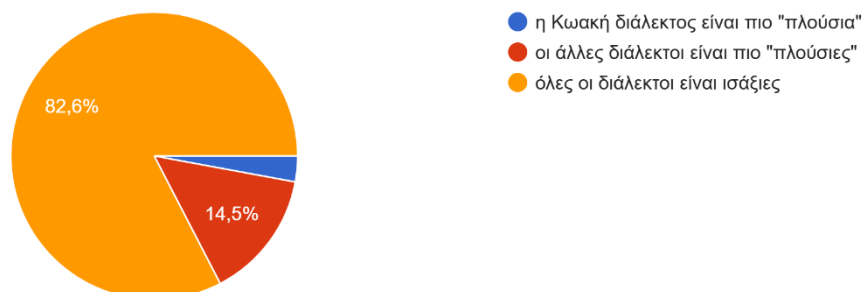
10. Η χρήση της διαλέκτου μπορεί να επηρεάσει την επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία κάποιου;
69 απαντήσεις

Γράφημα 14: Χρήση της διαλέκτου και επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία.

Στην ερώτηση 11: «Σε σύγκριση με άλλες διαλέκτους (π.χ. Ποντιακή, Κρητική): » σύμφωνα με το Γράφημα 15 η πλειοψηφία θεωρεί όλες τις διαλέκτους ισάξιες. Πιο συγκεκριμένα, 2 άτομα (2,9%) απάντησαν ότι η Κωακή είναι πιο «πλούσια», 10 (14,5%) ότι οι άλλες διάλεκτοι είναι πιο πλούσιες και 57 (82,6%) ότι όλες οι διάλεκτοι είναι ισάξιες.

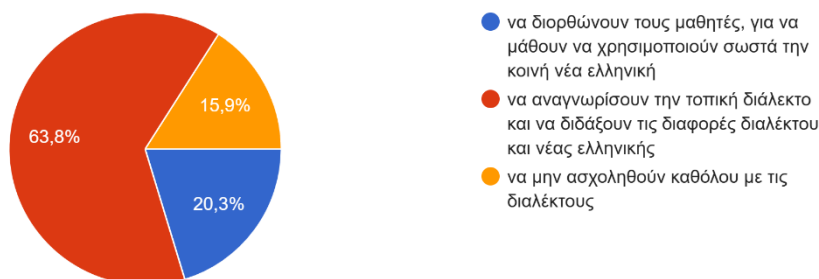
11. Σε σύγκριση με άλλες διαλέκτους (π.χ. Ποντιακή, Κρητική):
69 απαντήσεις

Γράφημα 15: Η Κωακή διάλεκτος σε σύγκριση με άλλες διαλέκτους (π.χ. Ποντιακή, Κρητική).

Στην ερώτηση 12: «Όταν οι μαθητές χρησιμοποιούν τη διάλεκτο στο σχολείο, οι καθηγητές πρέπει: » σύμφωνα με το Γράφημα 16 η πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε ότι πρέπει να αναγνωρίσουν την τοπική διάλεκτο και να διδάξουν τις διαφορές διαλέκτου και νέας ελληνικής. Αναλυτικότερα, από τα 69 άτομα, τα 14 (20,3%) απάντησαν ότι πρέπει να διορθώνουν τους μαθητές, για να μάθουν να χρησιμοποιούν σωστά την κοινή νέα ελληνική, 44 (63,8%) ότι πρέπει να αναγνωρίσουν την τοπική διάλεκτο και να διδάξουν τις διαφορές διαλέκτου και νέας ελληνικής και 11 (15,9%) ότι πρέπει να μην ασχοληθούν καθόλου με τις διαλέκτους.

12. Όταν οι μαθητές χρησιμοποιούν τη διάλεκτο στο σχολείο, οι καθηγητές πρέπει:
69 απαντήσεις

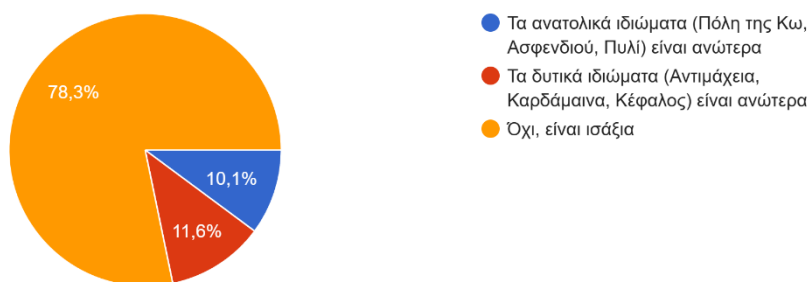
Γράφημα 16: Τρόπος αντιμετώπισης των διαλέκτων από τους καθηγητές.

5.1.3 Ιδιώματα της Κω

Σε αυτό το υποκεφάλαιο, θα παρουσιαστούν οι ερωτήσεις 13-14 που διερευνούν αν οι κάτοικοι θεωρούν κάποιο ιδίωμα του νησιού ανώτερο από το άλλο.

Στην ερώτηση 13: « Πιστεύετε ότι κάποιο ιδίωμα στην Κω είναι ανώτερο;» σύμφωνα με το Γράφημα 17 η συντριπτική πλειοψηφία απάντησε ότι τα ιδιώματα στην Κω είναι ισάξια μεταξύ τους. Πιο συγκεκριμένα, από τα 69 άτομα, τα 7 (10,1%) απάντησαν ότι τα ανατολικά ιδιώματα (Πόλη της Κω, Ασφενδιού, Πυλί) είναι ανώτερα, 8 (11,6%) απάντησαν ότι τα δυτικά ιδιώματα (Αντιμάχεια, Καρδάμαινα, Κέφαλος) είναι ανώτερα και 54 (78,3%) απάντησαν αρνητικά, ότι είναι ισάξια. Τα 8 άτομα (11,6%) που απάντησαν ότι τα δυτικά ιδιώματα είναι ανώτερα κατάγονται: 4 από Κέφαλο, 2 από την Πόλη της Κω, 1 από το Ζηπάρι, 1 από Αντιμάχεια. Τα 7 άτομα (10,1%) που απάντησαν ότι τα ανατολικά ιδιώματα είναι ανώτερα κατάγονται: 3 από Ζηπάρι, 2 από Ασφενδιού, 1 Αντιμάχεια, 1 Πυλί).

13. Πιστεύετε ότι κάποιο ιδίωμα στην Κω είναι ανώτερο;
69 απαντήσεις

Γράφημα 17: Αξιολογική ιεράρχηση των ιδιωμάτων της Κω

Στην ερώτηση 14: «Τα ιδιώματα της δυτικής ομάδας (Αντιμάχεια, Καρδάμαινα, Κέφαλος) είναι πιο συντηρητικά. Αυτό σημαίνει ότι: » σύμφωνα με το γράφημα 18 η πλειοψηφία απάντησε ότι είναι ισάξια με την κοινή νέα ελληνική γλώσσα. Πιο αναλυτικά, από τα 69

άτομα, 3 (4,3%) απάντησαν ότι είναι πιο σωστά ελληνικά από την κοινή νέα ελληνική, 24 (34,8%) ότι δεν είναι σωστά ελληνικά σε σχέση με την κοινή νέα ελληνική και 42 (60,9%) ότι είναι ισάξια με την κοινή νέα ελληνική γλώσσα. Τα 2/3 (66,7%) που απάντησαν ότι πιο σωστά ελληνικά κατάγονται από Κέφαλο και 18/24 (75,1%) που απάντησαν ότι δεν είναι σωστά ελληνικά κατάγονται από περιοχές του ανατολικού ιδιώματος.

14. Τα ιδιώματα της δυτικής ομάδας (Αντιμάχεια, Καρδάμαινα, Κέφαλος) είναι πιο συντηρητικά.
Αυτό σημαίνει ότι:
69 απαντήσεις

Γράφημα 18: Τα ιδιώματα της δυτικής ομάδας (Αντιμάχεια, Καρδάμαινα, Κέφαλος) είναι πιο συντηρητικά.

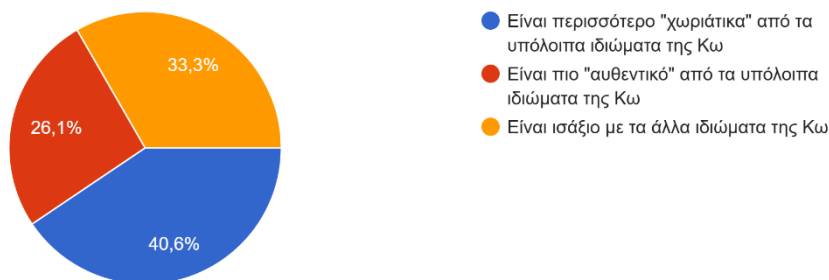
5.1.4 Ιδίωμα της Κεφάλου

Σε αυτό το υποκεφάλαιο, θα παρουσιαστούν οι ερωτήσεις 15-18 που εξετάζουν τις στάσεις των κατοίκων της Κω απέναντι στο ιδίωμα της Κεφάλου.

Στην ερώτηση 15 για το ιδίωμα της Κεφάλου σύμφωνα με το Γράφημα 19 όλες οι απαντήσεις επιλέχθηκαν σε ικανοποιητικό ποσοστό με μεγαλύτερο να κατέχει η απάντηση ότι το ιδίωμα της Κεφάλου είναι περισσότερο «χωριάτικα» από τα υπόλοιπα ιδιώματα της Κω. Πιο συγκεκριμένα, από τα 69 άτομα τα 28 (40,6%) απάντησαν ότι είναι περισσότερο «χωριάτικα» από τα υπόλοιπα ιδιώματα της Κω, τα 18 (36,1%) ότι είναι πιο «αυθεντικό» από τα υπόλοιπα ιδιώματα της Κω και 23 (33,3%) ότι είναι ισάξιο με τα άλλα ιδιώματα της Κω. Την πολυπληθέστερη απάντηση για τα «χωριάτικα» έδωσαν σε ποσοστό 53,6% όσοι

κατοικούν σε περιοχές του ανατολικού ιδιώματος, ενώ σε ποσοστό 46,4% όσοι κατοικούν σε περιοχές του δυτικού ιδιώματος. Την απάντηση ότι είναι πιο «αυθεντικό» έδωσαν σε ποσοστό 27,8% όσοι κατοικούν από περιοχές του ανατολικού ιδιώματος και σε ποσοστό 72,2% όσοι κατοικούν από περιοχές του δυτικού ιδιώματος. Την απάντηση ότι ισάξιο με τα άλλα ιδιώματα της Κω έδωσαν σε ποσοστό 52,1% όσοι κατάγονται από περιοχές του ανατολικού ιδιώματος και σε ποσοστό 47,9%, όσοι κατάγονται από περιοχές του δυτικού ιδιώματος. Από τα 24 άτομα που κατάγονται από την Κεφαλο οι 8 (33,3%) έδωσαν την 1^η απάντηση, οι 8 (33,3%) τη 2^η και οι 8 (33,3%) την 3^η.

15. Το ιδίωμα της Κεφάλου:
69 απαντήσεις

Γράφημα 19: Το Ιδίωμα της Κεφάλου σε σχέση με τα υπόλοιπα ιδιώματα της Κω.

Στην ερώτηση 16 για το ιδίωμα της Κεφάλου σύμφωνα με το Γράφημα 20 η συντριπτική πλειοψηφία απάντησε ότι είναι σύμβολο πολιτιστικής κληρονομιάς και πρέπει να διατηρηθεί, αλλά αφού μάθουμε σωστά την ελληνική γλώσσα. Πιο συγκεκριμένα, από τα 69 άτομα τα 13 (18,8%) απάντησε ότι είναι σύμβολο πολιτισμικής κληρονομιάς και πρέπει να διατηρηθεί αυτούσιο στις νέες γενιές, 52 (75,4%) ότι είναι σύμβολο πολιτιστικής κληρονομιάς και πρέπει να διατηρηθεί, αλλά αφού μάθουμε σωστά την ελληνική γλώσσα και 4 (5,8%) ότι δεν υπάρχει λόγος να διατηρηθεί.

16. Το ιδίωμα της Κεφάλου:

69 απαντήσεις

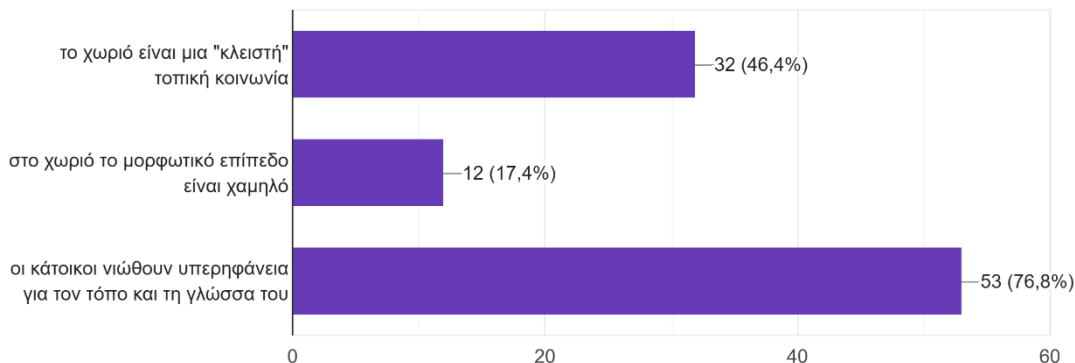

Γράφημα 20: Το ιδίωμα της Κεφάλου και η διατήρησή του.

Στην ερώτηση 17: «Η διάλεκτος στην Κέφαλο διατηρείται στις νεότερες γενιές, επειδή: » σύμφωνα με το Γράφημα 21 το μεγαλύτερο ποσοστό επέλεξε ότι οι κάτοικοι νιώθουν υπερηφάνεια για τον τόπο και τη γλώσσα του. Συνολικά, 32 άτομα (46,4%) πιστεύουν ότι διατηρείται το ιδίωμα επειδή το χωριό είναι μια «κλειστή» τοπική κοινωνία, 12 (17,4%) επειδή στο χωριό το μορφωτικό επίπεδο είναι χαμηλό και 53 (76,8%) επειδή οι κάτοικοι νιώθουν υπερηφάνεια για τον τόπο και τη γλώσσα του.

Αναλυτικότερα, από τα 69 άτομα 12 (17,4%) απάντησαν ότι το χωριό είναι μια «κλειστή κοινωνία», 3 (4,3%) ότι το στο χωριό το μορφωτικό επίπεδο είναι χαμηλό, 33 (48%) ότι οι κάτοικοι νιώθουν υπερηφάνεια για τον τόπο και τη γλώσσα του, 1 (1,5%) ότι στο χωριό το μορφωτικό επίπεδο είναι χαμηλό και ότι οι κάτοικοι νιώθουν υπερηφάνεια για τον τόπο και τη γλώσσα του, 12 (17,3%) ότι το χωριό είναι μια "κλειστή" τοπική κοινωνία και ότι οι κάτοικοι νιώθουν υπερηφάνεια για τον τόπο και τη γλώσσα του και 7 (10%) επέλεξαν όλες επιλογές, 1 (1,5%) ότι το χωριό είναι μια "κλειστή" τοπική κοινωνία και στο χωριό το μορφωτικό επίπεδο είναι χαμηλό.

17. Η διάλεκτος στην Κέφαλο διατηρείται στις νεότερες γενιές, επειδή:
69 απαντήσεις

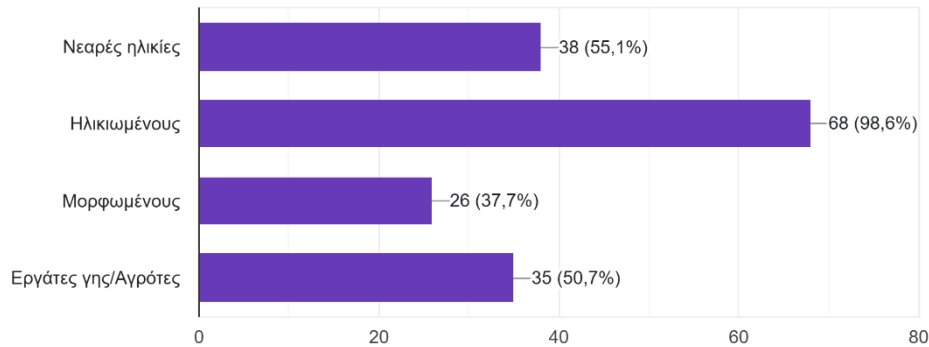

Γράφημα 21: Λόγοι διατήρησης της διαλέκτου στις νεότερες γενιές στην Κέφαλο.

Στην ερώτηση 18 «Το ιδίωμα της Κεφάλου ομιλείται κυρίως από: » σύμφωνα με το Γράφημα 22 οι πλειονότητα των συμμετεχόντων απάντησε από *Ηλικιωμένους*. Συνολικά, 38 (55,1%) άτομα επέλεξαν *Νεαρές ηλικίες*, 68 (98,6%) *Ηλικιωμένους*, 26 (37,7%) *μορφωμένους*, 35 (50,7%) από *Εργάτες γης/Αγρότες*.

Αναλυτικότερα, από τα 69 άτομα 1 (1,5%) απάντησε από *Νεαρές ηλικίες*, 26 (37,8%) από *ηλικιωμένους*, 0 από *μορφωμένους*, 0 από *εργάτες γης/αγρότες*, 4 (5,8%) από *Ηλικιωμένους* και *Εργάτες γης/Αγρότες*, 1 (1,5%) από *Ηλικιωμένους*, *Μορφωμένους* και *Εργάτες γης/Αγρότες*, 5 (7,2%) από *Νεαρές ηλικίες* και *Ηλικιωμένους*, 7 (10,1%) από *Νεαρές ηλικίες*, *Ηλικιωμένους* και *Εργάτες γης/Αγρότες*, 2 (2,9%) *Νεαρές ηλικίες*, *Ηλικιωμένους* και *Μορφωμένους* και 23 (33,3%) επέλεξαν όλες τις επιλογές, δηλαδή, από *Νεαρές ηλικίες*, *Ηλικιωμένους*, *Μορφωμένους* και *Εργάτες γης/Αγρότες*.

18. Το ιδίωμα της Κεφάλου ομιλείται κυρίως από:
69 απαντήσεις

Γράφημα 22: Χρήση της διαλέκτου από κοινωνικές ομάδες.

5.2. Ανάλυση ερωτηματολογίου ετεροαξιολόγησης

Στον παρόν υποκεφάλαιο θα παρουσιαστούν οι απαντήσεις των συμμετεχόντων από το ερωτηματολόγιο της ετεροαξιολόγησης.

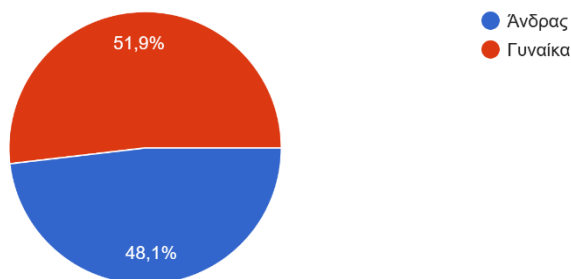
5.2.1 Δημογραφικά στοιχεία

Αρχικά, θα παρουσιαστούν τα δημογραφικά στοιχεία του ερωτηματολογίου. Στο ερωτηματολόγιο της ετεροαξιολόγησης συμμετείχαν 81 άτομα. Οι πρώτες τέσσερις ερωτήσεις αφορούν τα δημογραφικά στοιχεία (Γραφήματα 1-4).

Η πρώτη ερώτηση των δημογραφικών σύμφωνα με το Γράφημα 23 αφορά το φύλο των συμμετεχόντων. Από τα 81 άτομα, τα 39 (48,1%) είναι Άνδρες και οι 42 (51,9%) Γυναίκες. Η κατανομή ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες είναι ικανοποιητική.

Φύλο

81 απαντήσεις

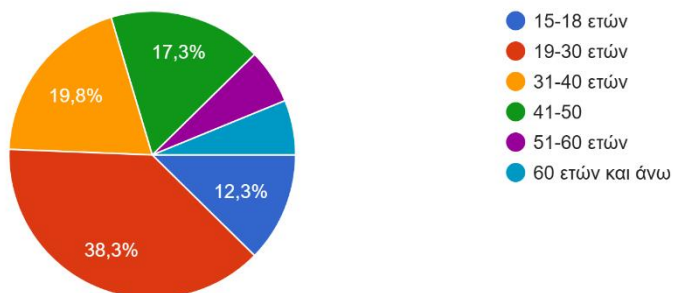

Γράφημα 23: Το φύλο των συμμετεχόντων (2)

Η δεύτερη ερώτηση των δημογραφικών σύμφωνα με το Γράφημα 24 αφορά την ηλικία των συμμετεχόντων. Πολυπληθέστερη ήταν ομάδα των 19-30 ετών, ενώ μικρή συμμετοχή είχε η ομάδα των 51 – 60 ετών και των 60ετών και άνω. Πιο συγκεκριμένα, από τα 81 άτομα 10 (12,3%) είναι 15-18 ετών, 31 (38,3%) είναι 19-30 ετών, 16 (19,8%) είναι 31-40 ετών, 14 (17,3%) είναι 41-50 ετών, 5 (6,2%) είναι 51-60 ετών και 5 (6,2%) είναι 60 ετών και άνω.

Ηλικία

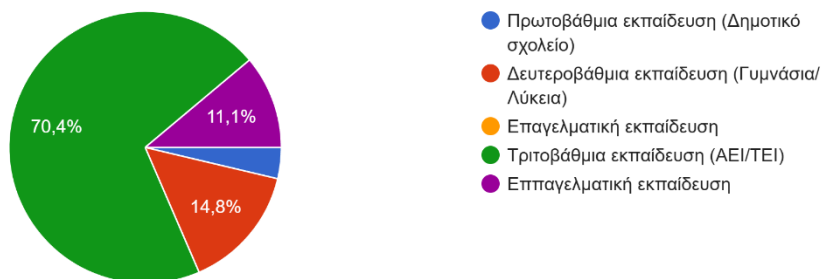
81 απαντήσεις

Γράφημα 24: Ηλικία συμμετεχόντων (2)

Η τρίτη ερώτηση των δημογραφικών αφορά την εκπαίδευση των συμμετεχόντων και σύμφωνα με το Γράφημα 25 η πλειοψηφία είναι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αναλυτικότερα, από τα 81 άτομα, 3 (3,7%) είναι Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, 12 (14,8%) είναι Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, 9 (11,1%) είναι Επαγγελματικής εκπαίδευσης και 57 (70,4%) είναι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Μορφωτικό επίπεδο
81 απαντήσεις

Γράφημα 25: Επίπεδο εκπαίδευσης συμμετεχόντων (2)

Η Τρίτη ερώτηση των δημογραφικών αφορά τον τόπο καταγωγής των συμμετεχόντων. Οι συμμετέχοντες κατάγονται από διάφορα μέρη της Ελλάδας με την πλειοψηφία να κατάγεται από την Αθήνα. Πιο συγκεκριμένα, από τα 81 άτομα, κατάγονται 11 (13,6%) από Αθήνα, 10 (12,3%) από Πάτρα, 6 (7,4%) από Θεσσαλονίκη, 6 (7,4%) από Πύργο Ηλείας, 5 (6,1%) από Ηλεία, 5 (6,1%) από Πειραιά, 4 (4,9%) από Άρτα, 3 (7,4%) από Ηράκλειο Κρήτης, 2 (2,5%) από Ρόδο, 2 (2,5%) από Μακεδονία, 1 (1,2%) από Ιωάννινα (1,2%), 1 (1,2%) από Καλαμάτα, 1 (1,2%) από Πάργα, 1 (1,2%) από Λέσβο, 1 (1,2%) από Καστοριά, 1 (1,2%) από Τριφυλία, 1 (1,2%) από Μεσσηνία, 1 (1,2%) από Βέροια, 1 (1,2%) από Λάρισα, 1 (1,2%) από Καβάλα, 1 (1,2%) από Σπάρτη, 1 (1,2%) από Συκιά, 1 (1,2%) από Μάταλα, 1 (1,2%) από Κατερίνη, 1 (1,2%) από Σίφνο, 1 (1,2%) από Μέγαρο, 1 (1,2%) από Αράχοβα, 1 (1,2%) από Πελοπόννησο, 1 (1,2%) από Δωδεκάνησο, 1 (1,2%) από Κρήτη – Κως, 1 (1,2%) από Σάμο, 1 (1,2%) από Κομοτηνή, 1 (1,2%) από Βόλο, 1 (1,2%) από Κρήτη, 1 (1,2%) από Τρίκαλα, 1 (1,2%) από Τρίπολη.

Στήλες	Αριθμός Συμμετεχόντων- (%)	Τόπος Καταγωγής
1	11 (13,6%)	Αθήνα
2	10 (12,3%)	Πάτρα
3	6 (7,4%)	Θεσσαλονίκη
4	6 (7,4%)	Πύργος Ηλείας
5	5 (6,1%)	Ηλεία
6	5 (6,1%)	Πειραιάς
7	4 (4,9%)	Άρτα
8	3 (3,7%)	Ηράκλειο Κρήτης
9	2 (2,4%)	Ρόδος
10	2 (2,4%)	Μακεδονία
11	2 (2,4%)	Ιωάννινα
12	2 (2,5%)	Καλαμάτα
13	1 (1,2%)	Πάργα
14	1 (1,2%)	Λέσβος
15	1 (1,2%)	Καστοριά
16	1 (1,2%)	Δήμος Τριφυλίας
17	1 (1,2%)	Μεσσηνία
18	1 (1,2%)	Βέροια
19	1 (1,2%)	Λάρισα
20	1 (1,2%)	Καβάλα
21	1 (1,2%)	Σπάρτη
22	1 (1,2%)	Συκιά
23	1 (1,2%)	Μάταλα
24	1 (1,2%)	Κατερίνη
25	1 (1,2%)	Σίφνος
26	1 (1,2%)	Μέγαρο
27	1 (1,2%)	Αράχοβα
28	1 (1,2%)	Πελοπόννησος
29	1 (1,2%)	Δωδεκάνησα

30	1 (1,2%)	Κρήτη – Κως
31	1 (1,2%)	Σάμος
32	1 (1,2%)	Κομοτηνή
33	1 (1,2%)	Βόλος
34	1 (1,2%)	Κρήτη
35	1 (1,2%)	Τρίκαλα
36	1 (1,2%)	Τρίπολη
	Σύνολο 81 (100%)	

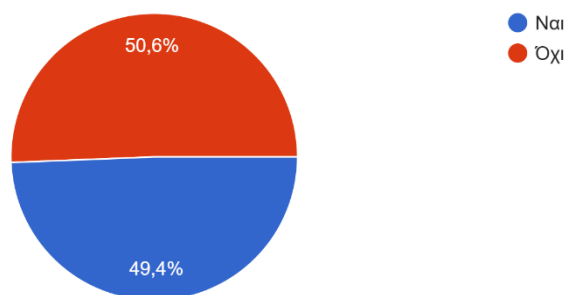
Πίνακας 1: Τόπος καταγωγής συμμετεχόντων

5.2.2 Στάσεις απέναντι στην Κωακή διάλεκτο

Σε αυτό το υποκεφάλαιο, θα παρουσιαστούν οι ερωτήσεις 1-9 που αφορούν ερωτήσεις για τη στάση των κατοίκων της Ελλάδας πλην της Κω απέναντι στην Κωακή διάλεκτο.

Η ερώτηση 1: «Γνωρίζετε τη διάλεκτο της Κω;» διερευνά πόσοι από τους συμμετέχοντες γνωρίζουν τη διάλεκτο της Κω. Σύμφωνα με το Γράφημα 26 από τα 81 άτομα τα 40 (49.4%) απάντησαν *Ναι* και τα 41 (50,6%) απάντησαν *Όχι*.

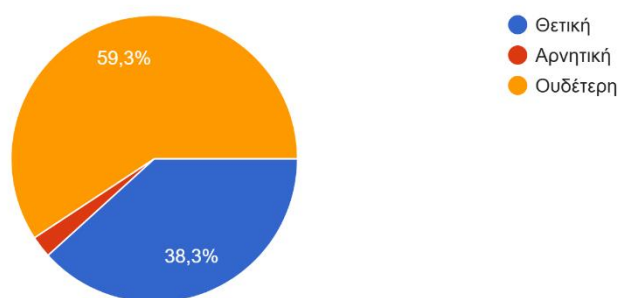
1. Γνωρίζετε τη διάλεκτο της Κω;
81 απαντήσεις

Γράφημα 26: Συμμετέχοντες που γνωρίζουν τη διάλεκτο της Κω.

Στην ερώτηση 2: «Τι άποψη έχετε για την Κωακή διάλεκτο;» η πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε *Ουδέτερη*. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Γράφημα 27 από τα 81 άτομα τα 31 (38,3%) απάντησε *Θετική*, τα 2 (2,5%) *Αρνητική* και τα 48 (59,3%) *Ουδέτερη*. Από τα 40 άτομα που γνωρίζουν τη διάλεκτο της Κω τα 21 (52,5%) έχουν *Θετική* άποψη, τα 2 (5%) *Αρνητική*, και τα 17 (42,5%) *Ουδέτερη*. Από την άλλη, από τα 41 άτομα που δεν γνωρίζουν τη διάλεκτο της Κω, τα 10 έχουν *Θετική* άποψη, 1 *Ουδέτερη* και 0 *Αρνητική* άποψη.

2. Τι άποψη έχετε για την Κωακή διάλεκτο;
81 απαντήσεις

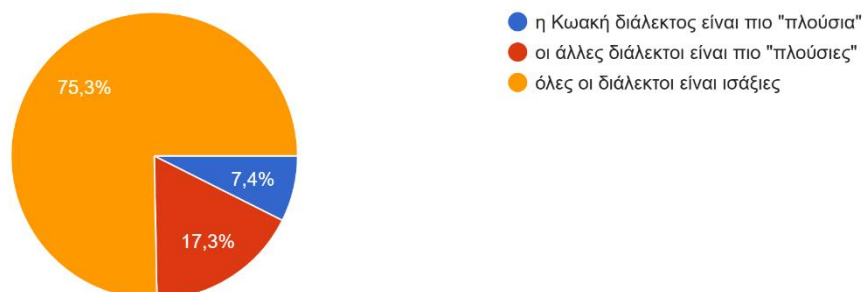

Γράφημα 27: Στάση για την Κωακή διάλεκτο.

Στην ερώτηση 3: «Σε σύγκριση με άλλες διαλέκτους (π.χ. Ποντιακή, Κρητική): » η πλειοψηφία απάντησε ότι όλες οι διάλεκτοι είναι ισάξιες. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με το Γράφημα 28 από τα 81 άτομα, τα 6 (7,4%) απάντησαν ότι η Κωακή διάλεκτος είναι πιο πλούσια, τα 14 (17,3%) ότι οι άλλες διάλεκτοι είναι πιο πλούσιες και 61 (75,3%) ότι όλες οι διάλεκτοι είναι ισάξιες. Χαρακτηριστικό είναι ότι από τα 14 άτομα που απάντησαν ότι οι άλλες διάλεκτοι πιο πλούσιες τα 4 (28,5%) κατάγονται από Κρήτη (1 άτομο από Κρήτη – Κως, 2 από Ηράκλειο Κρήτης και 1 από Μάταλα).

3. Σε σύγκριση με άλλες διαλέκτους (π.χ. Ποντιακή, Κρητική):

81 απαντήσεις

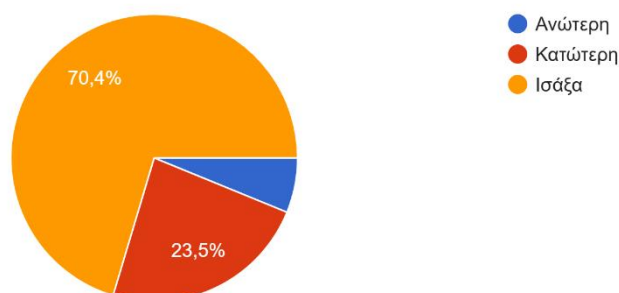

Γράφημα 28: Η Κωακή διάλεκτος σε σύγκριση με άλλες διαλέκτους (π.χ. Ποντιακή, Κρητική) (2)

Στην ερώτηση 4: «Η Κωακή διάλεκτος σε σύγκριση με την κοινή νέα ελληνική είναι: » η πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε ότι είναι ισάξια. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Γράφημα 29 από τα 81 άτομα τα 5 (6,2%) απάντησαν ότι είναι ανώτερη, τα 19 (23,5%) απάντησαν ότι είναι κατώτερη και τα 57 (70,4%) απάντησαν ότι είναι ισάξια.

4. Η Κωακή διάλεκτος σε σύγκριση με την κοινή νέα ελληνική είναι:

81 απαντήσεις

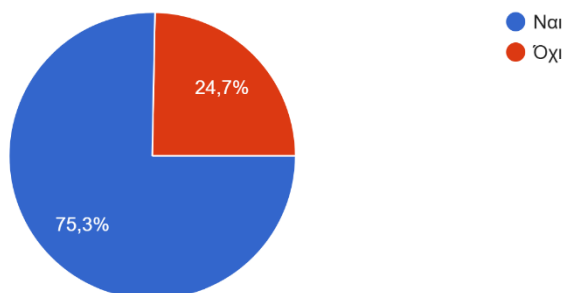

Γράφημα 29: Η Κωακή διάλεκτος σε σύγκριση με την κοινή νέα ελληνική.

Στην ερώτηση 5: «Πιστεύετε ότι είναι σωστό οι Κώοι να μιλούν τη διάλεκτο τους εκτός νησιού;» η πλειοψηφία απάντησε *Ναι*. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Γράφημα 30 από τα 81 άτομα τα 61(75,3%), απάντησαν *Ναι* και τα 20 (24,7%) *Όχι*.

5. Πιστεύετε ότι είναι σωστό οι Κώοι να μιλούν τη διάλεκτο τους εκτός νησιού;

81 απαντήσεις

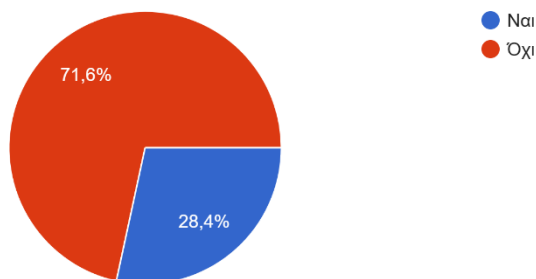

Γράφημα 30: Χρήση της διαλέκτου εκτός νησιού (2).

Στην ερώτηση 6: «Μπορεί να χρησιμοποιηθεί η Κωακή διάλεκτος σε επίσημες περιστάσεις (π.χ. πανεπιστήμιο, ομιλίες κ.ά.);» πλειοψηφία απάντησε Όχι. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Γράφημα 31 από τα 81 άτομα τα 23 (28,4%) απάντησαν Ναι και τα 58 (71,6%) απάντησαν Όχι.

6. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί η Κωακή διάλεκτος σε επίσημες περιστάσεις (π.χ. πανεπιστήμιο, ομιλίες κ.ά.);

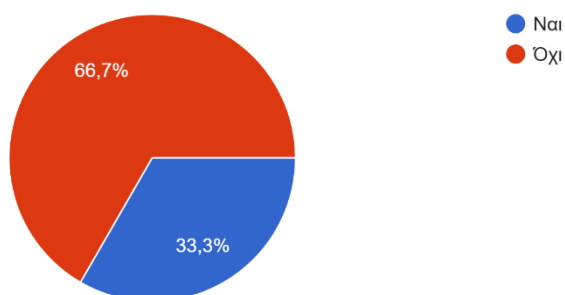
81 απαντήσεις

Γράφημα 31: Χρήση της Κωακής διαλέκτου σε επίσημες περιστάσεις (2).

Στην την ερώτηση 7: «Η χρήση της διαλέκτου μπορεί να επηρεάσει την επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία κάποιου;» η πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε Όχι. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Γράφημα 32 από τα 81 άτομα τα 27 (33,3%) απάντησαν Ναι και τα 54 (66,7%) απάντησαν Όχι.

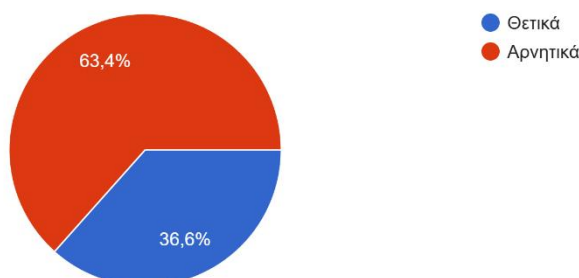
7. Η χρήση της διαλέκτου μπορεί να επηρεάσει την επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία κάποιου;
81 απαντήσεις

Γράφημα 32: Χρήση της διαλέκτου και επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία (2).

Η ερώτηση 8: «Αν ναι, την επηρεάζει» συνδέεται με όσους απάντησαν Ναι στην ερώτηση 7: «Η χρήση της διαλέκτου μπορεί να επηρεάσει την επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία κάποιου;». Σε αυτήν την ερώτηση έπρεπε να απαντήσουν μόνο τα 27 άτομα που απάντησαν Ναι στην ερώτηση 7, όμως απάντησαν 41 άτομα (25/27 άτομα που απάντησαν Ναι, 15 άτομα που απάντησαν Όχι). Σύμφωνα με το Γράφημα 33 από τα 41 άτομα, τα 15 (36,6%) απάντησαν Θετικά και τα 26 (63,4%) Αρνητικά.

8. Αν ναι, την επηρεάζει
41 απαντήσεις

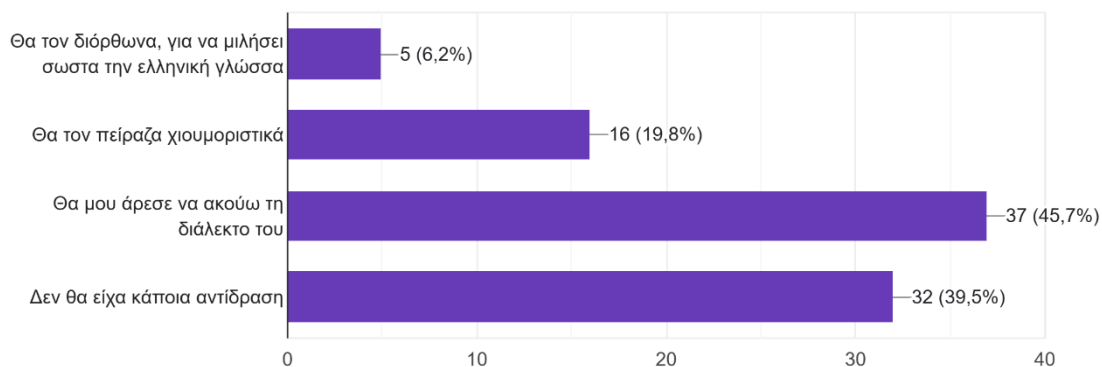
Γράφημα 33: Θετική/ Αρνητική επιρροή της διαλέκτου στην επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία.

Στην ερώτηση 9: «Άμα ακούγατε κάποιον φίλο ή συγγενή από την Κω να λέει: "ακόμοιρος" αντί για "κακόμοιρος" και "φκαριστώ" αντί για "ευχαριστώ": » η πλειοψηφία απάντησε σύμφωνα με το Γράφημα 34 *Θα μου άρεσε να ακούω τη διάλεκτό του*. Συνολικά, 5 (6,2%) επιλογές είχε η απάντηση «Θα τον διόρθωνα, για να μιλήσει σωστά την ελληνική γλώσσα», 16 (19,8%) η απάντηση «Θα τον πείραζα χιουμοριστικά», 37 (45,7%) η απάντηση «Θα μου άρεσε να ακούω τη διάλεκτό του» και 32 (39,5%) η απάντηση «Δεν θα είχα κάποια αντίδραση».

Αναλυτικότερα, από τα 81 άτομα τα 4 (4,9%) απάντησαν *Θα τον διόρθωνα, για να μιλήσει σωστά την ελληνική γλώσσα*, 12 (14,8) *Θα τον πείραζα χιουμοριστικά*, 31 (38,3%) *Θα μου άρεσε να ακούω τη διάλεκτο του*, 27 (33,3%) *Δεν θα είχα κάποια αντίδραση*, 3 (3,7%) *Θα μου άρεσε να ακούω τη διάλεκτο του και Δεν θα είχα κάποια αντίδραση*, 1 (1,2%) *Θα τον διόρθωνα, για να μιλήσει σωστά την ελληνική γλώσσα, Θα τον πείραζα χιουμοριστικά και Θα μου άρεσε να ακούω τη διάλεκτο του*, 1 (1,2%) *Θα τον πείραζα χιουμοριστικά και Δεν θα είχα κάποια αντίδραση*, 1 (1,2%) *Θα τον πείραζα χιουμοριστικά, Θα μου άρεσε να ακούω τη διάλεκτο του*, 1 (1,2%) *Θα τον πείραζα χιουμοριστικά, Θα μου άρεσε να ακούω τη διάλεκτο του και Δεν θα είχα κάποια αντίδραση*.

9. Άμα ακούγατε κάποιον φίλο ή συγγενή από την Κω να λέει: "ακόμοιρος" αντί για "κακόμοιρος" και "φκαριστώ" αντί για "ευχαριστώ":

81 απαντήσεις

Γράφημα 34: Αντιδράσεις στη χρήση διαλεκτικού λόγου.

6. Συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνηθούν οι στάσεις των κατοίκων της Κω απέναντι στην Κωακή διάλεκτο και τα ιδιώματά της, καθώς και οι στάσεις όσων έχουν καταγωγή από την υπόλοιπη Ελλάδα απέναντι στην Κωακή διάλεκτο. Η έρευνα βασίστηκε σε 2 ερωτηματολόγια τα αποτελέσματα των οποίων έδειξαν θετική στάση απέναντι στην Κωακή διάλεκτο και στα ιδιώματά της τόσο από τους κατοίκους του νησιού όσο και από τους κατοίκους της υπόλοιπης Ελλάδας.

Από τα αποτελέσματα διαπιστώνεται ότι οι κάτοικοι της Κω θεωρούν ότι είναι διαλεκτόφωνοι οι ίδιοι και οι οικογένειά τους σε μεγάλο ποσοστό, γεγονός που δείχνει την αναγνώριση της διαλέκτου από τους κατοίκους. Το μεγαλύτερο ποσοστό, όσων απάντησαν ότι δεν είναι διαλεκτόφωνοι, κατάγεται από περιοχές του ανατολικού ιδιώματος, ενώ μεγαλύτερο ποσοστό διαλεκτόφωνων κατάγεται από περιοχές του δυτικού ιδιώματος. Επομένως, η χρήση και η διατήρηση της διαλέκτου εντοπίζεται περισσότερο στις περιοχές του δυτικού ιδιώματος και κυρίως στην Κέφαλο.

Σημαντικό είναι και το εύρημα ότι ένα μικρό ποσοστό των συμμετεχόντων απάντησε ότι δε χρησιμοποιεί τη διάλεκτο με την αιτιολογία, ότι δεν χρησιμοποιεί το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούσαν οι παλαιότερες γενιές. Οπότε, φαίνεται να συνδέουν τη διάλεκτο κυρίως με τη χρήση του λεξιλογίου και λιγότερο με τα φωνολογικά, μορφολογικά και συντακτικά χαρακτηριστικά.

Σχετικά με τις στάσεις φαίνεται ότι οι Κώοι αποτιμούν θετικά τη διάλεκτο του νησιού, η οποία περιβάλλεται από καλυμμένο γόητρο. Οι απαντήσεις που έδωσαν έδειξαν ότι νιώθουν υπερηφάνεια κατά τη χρήση της διαλέκτου και ότι χρησιμοποιείται σε μεγάλο βαθμό σε οικεία περιβάλλοντα (Σπίτι, Φίλοι), άρα η διάλεκτος εκφράζει για αυτούς την ταυτότητα του μέλους. Οι θετικές στάσεις των ντόπιων φαίνονται και από το γεγονός ότι θέλουν οι καθηγητές να αναγνωρίζουν την τοπική διάλεκτο στο σχολείο και να διδάσκουν τις διαφορές διαλέκτου και νέας ελληνικής, ότι θεωρούν όλες τις διαλέκτους ισάξιες, ότι δε

συνδέουν τη χρήση της διαλέκτου με το μορφωτικό επίπεδο και ότι μπορεί η διάλεκτος να χρησιμοποιείται εκτός νησιού.

Ωστόσο, από την έρευνα προέκυψε επίσης, ότι οι κάτοικοι αναπαράγουν στερεότυπα και ιδεολογίες για τις διαλέκτους, καθώς η χρήση της διαλέκτου συνδέθηκε με τα χωριά της Κω και δε θεωρήθηκε αποδεκτή σε επίσημα περιβάλλοντα. Επομένως, διακρίνουμε μια αντίφαση στις στάσεις των συμμετεχόντων, καθώς από τη μία η διάλεκτος αξιολογείται θετικά σε οικεία περιβάλλοντα, αλλά όχι σε επίσημα περιβάλλοντα. Στα επίσημα, αναμένεται η χρήση της κοινής νέας ελληνικής που διαθέτει κύρος και γόητρο. Αυτό οφείλεται στις επιταγές της κοινωνίας που προωθούν ως μόνη αποδεκτή ποικιλία για επίσημα περιβάλλοντα την πρότυπη (Holmes, 2016; Κακριδή-Φερράρι Μ. , 2000).

Η διαφορά εμφανούς και καλυμμένου γοήτρου γίνεται αντιληπτή και στο περιβάλλον της εκπαίδευσης. Ενώ, οι κάτοικοι σε μεγάλο ποσοστό θέλουν να αναγνωρίζεται η τοπική διάλεκτος από τους καθηγητές και θεωρούν το ιδίωμα της Κεφάλου σύμβολο πολιτιστικής κληρονομιάς, το να μιλάμε σωστά την νέα ελληνική είναι ο πρωταρχικός στόχος της εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν και με την έρευνα των Καψάσκη και Τζακώστα (2016), όπου οι διάλεκτοι γίνονται αποδεκτοί στην εκπαίδευση μόνο ως προφορικός λόγος.

Αναφορικά με την αξιολογική σχέση ανάμεσα στα ιδιώματα της Κω παρατηρείται αμφιθυμία. Ενώ, δηλαδή, στην αρχή η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε ότι τα 2 ιδιώματα του νησιού (ανατολικό και δυτικό) είναι ισάξια μεταξύ τους στην ερώτηση για το ιδίωμα της Κεφάλου η πλειοψηφία απάντησε ότι πιο «χωριάτικα» από τα υπόλοιπα ιδιώματα της Κω και ότι ομιλείται κυρίως από ηλικιωμένους.

Επομένως, οι κάτοικοι παρά τις θετικές κρίσεις τους, φαίνεται να έχουν εσωτερικεύσει αξιολογικές κρίσεις για τα ιδιώματα του νησιού, με αυτό της Κεφάλου να θεωρείται πιο «χωριάτικο». Αυτή η στάση απόδοσης καλυμμένου γοήτρου και όχι εμφανούς στην γεωγραφική ποικιλία διαπιστώνεται και στην έρευνα των Παπαζαχαρίου, κ.ά., (2016).

Λαμβάνοντας υπόψη, όμως ότι η πλειοψηφία των Κεφαλιανών θεωρούν ότι είναι διαλεκτόφωνοι, ότι νιώθουν υπερηφάνεια για τη χρήση της διαλέκτου και ότι πιστεύουν ότι ιδιώμά τους διατηρείται λόγω υπερηφάνειας για τον τόπο και τη γλώσσα τους η αντίφαση

αυτή μπορεί να ερμηνευτεί και διαφορετικά. Ότι, δηλαδή, ο χαρακτηρισμός «χωριάτικο», έχει τη σημασία αυτού που είναι από το χωριό, του «φυσικού», του «αγνού».

Σχετικά με την ετεροαξιολόγηση, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η Κωακή διάλεκτος αξιολογείται θετικά από τους κατοίκους της υπόλοιπης Ελλάδας. Συγκεκριμένα, τη θεωρούν ισάξια με την κοινή νέα ελληνική, ισάξια με τις άλλες διαλέκτους και ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί εκτός νησιού. Το στερεότυπο, όμως που εμφανίζεται και εδώ αφορά τη χρήση της διαλέκτου σε επίσημες περιστάσεις (που δε θεωρείται η κατάλληλη) και τη σύνδεση της διαλέκτου με την επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία κάποιου σε μικρό, αλλά αξιοσέβαστο ποσοστό.

7. Ερμηνεία Αποτελεσμάτων

Στο παρόν κεφάλαιο θα ερμηνευθούν τα αποτελέσματα της έρευνας σε σχέση με το θεωρητικό πλαίσιο.

7.1 Ερμηνεία αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου αυτοαξιολόγησης

Για το ερευνητικό ερώτημα 1: «Τι ποσοστό των κατοίκων της Κω θεωρεί τον εαυτό του και τους συγγενείς του διαλεκτόφωνους; Από ποιες περιοχές του νησιού (ανατολικού, δυτικού ιδιώματος) κατάγονται όσοι δεν θεωρούν τους εαυτούς τους διαλεκτόφωνους;» θα λάβουμε υπόψη τις απαντήσεις του από τις ερωτήσεις 1-2 του ερωτηματολογίου. Στην ερώτηση 1: «Θεωρείτε τον εαυτό σας διαλεκτόφωνο;» η πλειοψηφία (62,3%) απάντησε *Ναι*, όπως και στην ερώτηση 2: «Υπάρχουν στην οικογένειά σας διαλεκτόφωνοι;» σε ποσοστό 87%. Τα αποτελέσματα αυτά δείχνουν θετική στάση απέναντι στη διάλεκτό τους και ότι ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων μιλά τη διάλεκτο ιδίως από τις περιοχές της δυτικής ομάδας.

Συγκεκριμένα, για τους κατοίκους από την Κέφαλο, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων και όλοι όσοι είναι άνω των 30 θεωρούν ότι μιλούν τη διάλεκτο, οπότε συμπεραίνουμε ότι οι κάτοικοι αξιολογούν θετικά τη διάλεκτό τους και τη διατηρούν, όπως αναφέρεται και στην Σακαλλή (2023). Η ύπαρξη 1 ατόμου (3,8%) άνω των 60 που δεν μιλά τη διάλεκτο προκαλεί εντύπωση και σύμφωνα με ερωτήσεις της ερευνήτριας (καθώς τη βοηθούσε στη συμπλήρωση) η αιτιολογία είναι ότι δεν τη μιλά, όπως η παλαιότερη γενιά. Την αιτιολογία αυτή έδωσαν και άλλα άτομα που απάντησαν *Όχι* από το φιλικό περιβάλλον της ερευνήτριας.

Για το ερευνητικό ερώτημα 2: «Ποιες είναι οι στάσεις των Κώων για τη διάλεκτό τους» θα λάβουμε υπόψη τις απαντήσεις από τις ερωτήσεις 3 – 12. Στην ερώτηση 3: «Πώς νιώθετε όταν χρησιμοποιείτε/χρησιμοποιούν τη διάλεκτο;» η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (46,4%) δεν σκέφτεται τίποτα όταν χρησιμοποιεί/χρησιμοποιούν τη διάλεκτο, άρα φαίνεται

να διατηρούν μια ουδέτερη στάση και να μην τους έχει απασχολήσει η χρήση της διαλέκτου. Εξίσου, όμως μεγάλο είναι και το ποσοστό των συμμετεχόντων που νιώθουν υπερηφάνεια (43,5%) για τη χρήση της διαλέκτου. Τα αποτελέσματα αυτά υποδεικνύουν ότι οι χρήστες έχουν θετικά συναισθήματα για τη χρήση της Κωακής διαλέκτου.

Στην ερώτηση 4: «Σε ποια περιβάλλοντα νιώθετε άνετα να χρησιμοποιήσετε/χρησιμοποιούν τη διάλεκτο;» οι δύο επικρατέστερες απαντήσεις ήταν το *Σπίτι* (75,4%) και οι *Φίλοι* (78,3%). Οι απαντήσεις αυτές σε συνδυασμό με την προηγούμενη ερώτηση (3) συμφωνούν με τα πορίσματα ερευνών ότι σε μερικές ομάδες ανθρώπων η διάλεκτος αποτελεί την ταυτότητάς τους και την πρώτη επιλογή για συνομιλίες με φίλους, συγγενείς και συναδέλφους (Holmes, 2016: 83). Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη και τις απαντήσεις στην ερώτηση 8: «Πιστεύετε ότι είναι σωστό οι Κώοι να μιλούν τη διάλεκτο τους εκτός νησιού;», όπου η συντριπτική πλειοψηφία απάντησε *Ναι* (84,1%) φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες νιώθουν άνετα να χρησιμοποιούν τη διάλεκτό τους.

Βέβαια, το γεγονός ότι στην ερώτηση 4 για τα περιβάλλοντα χρήσης οι απαντήσεις *Εργασία* (14,5%), *Πανεπιστήμιο* (5,8%) και *Επίσημες περιστάσεις* (4,3%) έλαβαν λίγες έως ελάχιστες απαντήσεις σε συνδυασμό την απάντηση *Όχι* (69,6) στην ερώτηση 9: «Μπορεί να χρησιμοποιηθεί η Κωακή διάλεκτος σε επίσημες περιστάσεις (π.χ. πανεπιστήμιο, ομιλίες κ.ά.);» μαρτυρούν την πεποίθηση πως οι διάλεκτοι δεν είναι αποδεκτές για επίσημες περιστάσεις και οριοθετούνται σε συγκεκριμένα πλαίσια (Κακριδή-Φερράρι, 2007).

Στην ερώτηση 5: «Η χρήση της διαλέκτου συνδέεται με το μορφωτικό επίπεδο των χρηστών;» η πλειοψηφία απάντησε *Όχι* (66,7%) που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι κάτοικοι έχουν θετική στάση για τη διάλεκτό τους και δε θεωρούν τη διάλεκτο εμπόδιο για τη μόρφωση τους, όπως συμβαίνει στην έρευνα της Πλαδή, (2001: 623) όπου οι μεγαλύτερες γενιές δε θέλουν να μεταδώσουν το ιδίωμα στα παιδιά τους (Πλαδή, 2001: 623).

Ωστόσο, στην ερώτηση 10: «Η χρήση της διαλέκτου μπορεί να επηρεάσει την επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία κάποιου;» το ποσοστό που απάντησε *Όχι* (56,5%) δεν είναι τόσο μεγάλο και συνδέεται με την ερώτηση 4 για τα περιβάλλοντα χρήσης της διαλέκτου, όπου η *Εργασία* είχε λάβει μικρό ποσοστό απαντήσεων. Το επάγγελμα, λοιπόν, λαμβάνεται ως πιο επίσημη περίπτωση από τους συμμετέχοντες και οφείλεται στο ότι οι διαλεκτόφωνοι

πρέπει να γνωρίζουν να χειρίζονται την πρότυπη γλώσσα και να διαχωρίζουν σε ποια πλαίσια αρμόζει ο διαλεκτικός λόγος (Κακριδής- Φερράρι, 2005: 58).

Στην ερώτηση 6: «Εκείνοι που χρησιμοποιούν περισσότερο τη διάλεκτο παρατηρείτε ότι μένουν κυρίως στην πόλη ή στα χωριά του νησιού;» η συντριπτική πλειοψηφία (98,6%) απάντησε στα *Χωριά της Κω*. Η απάντηση αυτή υποδηλώνει τις αρνητικές στάσεις των συμμετεχόντων που συνδέουν τις διαλέκτους με άτομα του χωριού (Κουρδής, 1997: 582; Πλαδής, 2001: 622). Πρέπει, ωστόσο, να αναφερθεί ότι δόθηκαν μόνο οι επιλογές πόλης ή χωριών και όχι πόλης και χωριά ως μία, με αποτέλεσμα να μη γνωρίζουμε το ποσοστό αυτών που θα επέλεγαν ότι η διάλεκτος ομιλείται σε όλο το νησί.

Στην ερώτηση 7: «Θεωρείτε τα ιδιώματα της Κω ισάξια με την κοινή νέα ελληνική σε γραμματικό, συντακτικό και λεξιλογικό επίπεδο;» η πλειοψηφία απάντησε *Ναι* (62,3%) δείχνοντας ότι οι κάτοικοι έχουν θετική στάση για τη διάλεκτό τους και δεν είναι στιγματισμένη. Παράλληλα, στην ερώτηση 11: «Σε σύγκριση με άλλες διαλέκτους (π.χ. Ποντιακή, Κρητική): » η συντριπτική πλειοψηφία απάντησε ότι όλες οι διαλέκτοι είναι ισάξιες, οπότε συμπεραίνουμε ότι οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται ότι όλες οι διαλέκτοι τους δικούς τους ιδιογλωσσικούς κανόνες και λεξιλόγιο (Ξυδόπουλος, 2008: 116).

Για το ερευνητικό ερώτημα 3: «Σε σχέση με τον τόπο καταγωγής τους πιστεύουν οι κάτοικοι της Κω ότι κάποιο ιδίωμα του νησιού (ανατολικό και δυτικό) είναι ανώτερο;» θα λάβουμε υπόψη τις απαντήσεις του από τις ερωτήσεις 12-13 του ερωτηματολογίου. Στην ερώτηση 12: «Όταν οι μαθητές χρησιμοποιούν τη διάλεκτο στο σχολείο, οι καθηγητές πρέπει: » η πλειοψηφία απάντησε να αναγνωρίσουν την τοπική διάλεκτο και να διδάξουν τις διαφορές διαλέκτου και νέας ελληνικής που υποδηλώνει ότι οι συμμετέχοντες αναγνωρίζουν το κύρος της νέας ελληνικής, αλλά επιθυμούν και την αναγνώριση της διαλέκτου τους στο σχολείο.

Στην ερώτηση 13: «Πιστεύετε ότι κάποιο ιδίωμα στην Κω είναι ανώτερο;» η πλειοψηφία (78,3%) απάντησε *Όχι, είναι ισάξιες* και μικρά ποσοστά κατοίκων απάντησαν για την ανωτερότητα κάποιου ιδιώματος, κυρίως του δικού τους. Στην επόμενη, βέβαια, ερώτηση την 14: «Τα ιδιώματα της δυτικής ομάδας (Αντιμάχεια, Καρδάμαινα, Κέφαλος) είναι πιο συντηρητικά. Αυτό σημαίνει ότι: » το ποσοστό που απάντησε ότι είναι ισάξια με την νέα ελληνική ανέρχεται σε 60,9%, παρόμοιο με όσους απάντησαν στην ερώτηση 7 ότι τα

ιδιώματα της Κω ισάζια με την κοινή νέα ελληνική σε γραμματικό, συντακτικό και λεξιλογικό επίπεδο (62,3%).

Για το ερευνητικό ερώτημα 4: Ποια η στάση των Κώων για το ιδίωμα της Κεφάλου;» θα λάβουμε υπόψη τις ερωτήσεις 15-18 του ερωτηματολογίου. Στην ερώτηση 15: «Το ιδίωμα της Κεφάλου: », όπου η πλειοψηφία (40,6%) απάντησε ότι είναι περισσότερο χωριάτικα από τα υπόλοιπα ιδιώματα της Κω. Εδώ, φαίνεται πιο καθαρά ότι όταν υπάρχουν ποιοτικοί χαρακτηρισμοί π.χ. «χωριάτικα», «αυθεντικό» οι συμμετέχοντες επιλέγουν αυτούς και διαφαίνεται μια αρνητική αξιολογική στάση, όπως στην έρευνα της Πλαδή (2001) απέναντι στο ιδίωμα της Κεφάλου κυρίως από τους κατοίκους του ανατολικού ιδιώματος.

Όμως, το 1/8 των κατοίκων της Κεφάλου που απάντησαν ότι είναι «χωριάτικα» το ιδίωμά τους στο πώς νιώθουν όταν το χρησιμοποιούν απάντησαν *υπερηφάνεια* ή ότι δεν σκέφτονται τίποτα και κανένας δεν απάντησε *ντροπή* ή *αμηχανία*. Επομένως, η επιλογή του «χωριάτικα» μπορεί να έχει και τη σημασία του «φυσικού», του «αγνού» για τους Κεφαλιανούς.

Στην επόμενη ερώτηση 16: «Το ιδίωμα της Κεφάλου: » η συντριπτική πλειοψηφία 75,4% απάντησε «είναι σύμβολο πολιτισμικής κληρονομιάς και πρέπει να διατηρηθεί, αλλά αφού μάθουμε σωστά την ελληνική γλώσσα» που δείχνει την αναγνώριση του τοπικού ιδιώματος, αλλά υπό του κύρους της πρότυπης, καθώς σύμφωνα με την Κακριδή (2000) η επίσημη εθνική γλώσσα χρησιμεύει στις επίσημες λειτουργίες του δημόσιου βίου, π.χ. εκπαίδευση, νομοθεσία κ.ά.

Στην ερώτηση 17: «Η διάλεκτος στην Κεφαλο διατηρείται στις νεότερες γενιές, επειδή:» η επιλογή ότι οι κάτοικοι νιώθουν υπερηφάνεια για τον τόπο και τη γλώσσα του πήρε το μεγαλύτερο ποσοστό (76,8%). Από αυτό αντιλαμβανόμαστε τη θετική στάση που έχουν οι κάτοικοι της Κεφάλου για το ιδίωμά τους και ότι αυτή αντανακλάται και στους κατοίκους όλου του νησιού.

Στην ερώτηση 18: «Το ιδίωμα της Κεφάλου ομιλείται κυρίως από: » η επιλογή *Ηλικιωμένους* απαντήθηκε από την συντριπτική πλειοψηφία σε ποσοστό (98,6%), το οποίο επιβεβαιώνεται και από τη βιβλιογραφία (Κουρδής, 1997; Πλαδή, 2001). Αξιόλογα, βέβαια, ποσοστά έλαβαν και οι υπόλοιπες επιλογές, όπως οι *Νεαρές Ηλικίες* (55,1%) που δείχνει ότι το ιδίωμα ομιλείται και από τη νέα γενιά, όπως αναφέρεται και στην έρευνα της (Σακαλλή, 2023).

7.2 Ερμηνεία αποτελεσμάτων ερωτηματολογίου ετεροαξιολόγησης

Για το ερευνητικό ερώτημα 5: «Ποια η στάση όσων κατάγονται από την υπόλοιπη Ελλάδα (δηλαδή εκτός Κω) απέναντι στην Κωακή διάλεκτο;» θα λάβουμε υπόψη τις ερωτήσεις 2-9 του ερωτηματολογίου της αυτοαξιολόγησης. Η ερώτηση 1: «Γνωρίζετε τη διάλεκτο της Κω;» είναι διερευνητική για να γνωρίζουμε πόσοι από τους συμμετέχοντες γνωρίζουν τη διάλεκτο και πόσοι απαντούν με βάση τις πεποιθήσεις γενικά για τις διαλέκτους.

Στην ερώτηση 2: «Τι άποψη έχετε για την Κωακή διάλεκτο;» η πλειοψηφία απάντησε *Ουδέτερη*. Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες δεν παίρνουν θέση για τη διάλεκτο είτε επειδή δεν θέλουν είτε επειδή δεν γνωρίζουν διαλεκτικά ζητήματα.

Στην ερώτηση 3: «Σε σύγκριση με άλλες διαλέκτους (π.χ. Ποντιακή, Κρητική): » η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (75,3%) απάντησε ότι όλες οι διαλέκτοι είναι ισάξιες, δείχνοντας μια θετική στάση απέναντι στις διαλέκτους. Παρόμοιο, αλλά μεγαλύτερο είναι και το ποσοστό στο ερωτηματολόγιο της αυτοαξιολόγησης (82,6%). Εδώ, το μικρότερο ποσοστό ίσως οφείλεται στο ότι οι συμμετέχοντες κατάγονται από άλλα μέρη της Ελλάδας και μιλούν άλλες διαλέκτους που τις θεωρούν «ανώτερες».

Στην ερώτηση 4: «Η Κωακή διάλεκτος σε σύγκριση με την κοινή νέα ελληνική είναι: » η πλειοψηφία (70,4%) απάντησε ισάξια και στην ερώτηση 5: «Πιστεύετε ότι είναι σωστό οι Κώοι να μιλούν τη διάλεκτο τους εκτός νησιού;» απάντησε *Ναι* (75,3%). Επομένως, δηλώνονται θετική στάση απέναντι στην Κωακή διάλεκτο.

Στην ερώτηση 6: «Μπορεί να χρησιμοποιηθεί η Κωακή διάλεκτος σε επίσημες περιστάσεις (π.χ. πανεπιστήμιο, ομιλίες κ.ά.);» η πλειοψηφία (71,6%) απάντησε *Όχι*, όπως και στο ερωτηματολόγιο αυτοαξιολόγησης σε ποσοστό 69,6% Εδώ, φαίνεται ότι η πεποίθηση πως οι διαλέκτοι είναι αναμενόμενες σε συγκεκριμένα ανεπίσημα πλαίσια (Αρχάκης, κ.ά., 2015: 70) και μη αποδεκτές σε επίσημες περιστάσεις είναι παγιωμένη.

Στην ερώτηση 7: «Η χρήση της διαλέκτου μπορεί να επηρεάσει την επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία κάποιου;» η πλειοψηφία απάντησε *Όχι* (66,7%) σε μεγαλύτερο ποσοστό από ότι στο ερωτηματολόγιο της αυτοαξιολόγησης (56,5%). Η άποψη αυτή, όμως φαίνεται

δεν είναι σταθερή, καθώς στην επόμενη ερώτηση «8. Αν ναι, την επηρεάζει» καθότι το 50% των ατόμων που απάντησαν *Όχι* στην ερώτηση 7, δεν έπρεπε να απαντήσει την ερώτηση 8, την απάντησαν επιλέγοντας *Αρνητικά*. Αυτό εξηγείται αν θεωρήσουμε ότι οι συμμετέχοντες αντιλήφθηκαν την ερώτηση ως υποθετική, ότι δηλαδή αν όντως επηρεάζει την ανέλιξη/επιτυχία αυτό θα ήταν αρνητικό ή θετικό.

Στην ερώτηση 9: «Άμα ακούγατε κάποιον φίλο ή συγγενή από την Κω να λέει: "ακόμοιρος" αντί για "κακόμοιρος" και "φκαριστώ" αντί για "ευχαριστώ": » η πλειοψηφία απάντησε *Θα μου άρεσε να ακούω τη διάλεκτό του* (45,7%) και *Δεν θα είχα κάποια αντίδραση* (39,5%). Οι απαντήσεις αυτές σε αντίθεση με την βιβλιογραφία δείχνουν ότι οι συμμετέχοντες είναι ανεκτικοί στον διαλεκτικό λόγο και μάλιστα θα τους άρεσε να τον ακούν. Τα δύο αυτά στοιχεία της Κωακής διαλέκτου που παραθέσαμε ίσως δεν τους παραπέμπουν σε γλώσσα «των αμόρφωτων», των «απολίτιστων», των «χωριατών (Πλαδή, 2001), όπως τα χαρακτηριστικά του βόρειου φωνηεντισμού (Παπαναστασίου, 2015: 43).

7.3 Περιορισμοί της έρευνας

Σε αυτό το υποκεφάλαιο θα αναφερθούν οι περιορισμοί της έρευνας σε επίπεδο σχεδιασμού και μεθοδολογίας, οι οποίοι προκαλούν προβλήματα στη γενίκευση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Σημαντικός περιορισμός στην έρευνας στάθηκε η μέθοδος της δειγματοληψίας και κατά συνέπεια το δείγμα. Λόγω οικονομικών και χρονικών περιορισμών επιλέχθηκε η δειγματοληψία ευκολίας, για να απαντήσουν άτομα που είναι άμεσα διαθέσιμα. Επίσης, έπρεπε να διασφαλιστεί ότι οι συμμετέχοντες όντως κατάγονται από την Κω και γνωρίζουν τη διάλεκτο, οπότε αναπόφευκτα τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν μέσω του κοινωνικού κύκλου της ερευνήτριας. Ως απόρροια, εγείρονται προβληματισμοί για τη γενίκευση των αποτελεσμάτων.

Άλλος περιορισμός που προέκυψε με το δείγμα αφορά στην ανισομερή κατανομή σε επίπεδο φύλου και ηλικίας. Η ανισομερής αυτή κατανομή μας περιορίζει στο να εξάγουμε συμπεράσματα με βάση το φύλο και την ηλικία των συμμετεχόντων. Για το ερωτηματολόγιο της αυτοαξιολόγησης σε επίπεδο φύλου, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων ήταν Γυναίκες (73,9%) και σε επίπεδο ηλικίας η πλειοψηφία ήταν 19-30 ετών (37,7%) και η συμμετοχή των 51-60, 60 ετών και άνω ελάχιστη. Για το ερωτηματολόγιο της ετεροαξιολόγησης η κατανομή σε επίπεδο φύλου ήταν ικανοποιητική, αλλά σε επίπεδο ηλικίας η πλειοψηφία ήταν 19-30 (38,3%) ετών και η συμμετοχή των 51-60, 60 ετών και άνω ελάχιστη.

Για την ανισομερή κατανομή στις ηλικιακές ομάδες σημαντικό ρόλο είχε και η μέθοδος διανομής των ερωτηματολογίων, που ήταν μέσω διαδικτύου. Άρα, σε άτομα άνω των 50 ετών που δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο δεν μπορούσε να αποσταλεί το ερωτηματολόγιο και έπρεπε η ερευνήτρια να τους προσεγγίσει και να το συμπληρώσουν.

Όσον αφορά την εγκυρότητα των ερωτηματολογίων, οι ερωτήσεις στο σύνολό τους ήταν στοχευμένες, αλλά υπάρχουν επιφυλάξεις για την ερώτηση 6: «Εκείνοι που χρησιμοποιούν περισσότερο τη διάλεκτο παρατηρείτε ότι μένουν κυρίως στην πόλη ή στα χωριά του νησιού;» Στην ερώτηση αυτή δόθηκαν δύο απαντήσεις: *Πόλη της Κω, Χωριά της Κω*, ενώ θα έπρεπε να δοθεί και μια τρίτη απάντηση: *Σε όλο το νησί, δεν υπάρχει διαχωρισμός*. Αυτό

ίσως άλλαζε τα αποτελέσματα και άρα τα συμπεράσματα της έρευνας για σύνδεση της χρήσης των διαλέκτων περισσότερο με χωριά.

7.4 Επέκταση της έρευνας

Η έρευνα αυτή θα μπορούσε να επαναληφθεί με μεγαλύτερο δείγμα επιλέγοντας ως μέθοδο δειγματοληψίας την αναλογική, ώστε να εξασφαλιστεί ότι συμμετέχουν σε ισάριθμα ποσοστά άτομα από τις περιοχές του ανατολικού και του δυτικού ιδιώματος και άτομα από κάθε ηλικιακή ομάδα. Για την εξασφάλιση ατόμων άνω των 50 ετών θα βοηθούσε και η εκτύπωση ερωτηματολογίου, για να διανεμηθεί και συμπληρωθεί πιο εύκολα σε αυτές τις ηλικιακές ομάδες.

Ακόμη, θα μπορούσαν τα δεδομένα να συλλεχθούν μέσω ερωτηματολογίων αλλά και συνεντεύξεων. Η συνέντευξη, θα μπορούσε να βοηθήσει στο να συλλεχθούν οι σκέψεις και τα συναισθήματα των ερωτώμενων με μεγαλύτερη ακρίβεια και άρα εγκυρότητα. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να είχε καταγραφεί γιατί ένας διαλεκτόφωνος ομιλητής (με κριτήρια της ερευνήτριας) άνω των 60 θεωρεί ότι δεν είναι διαλεκτόφωνος ή γιατί ένας ομιλητής που νιώθει υπερηφάνεια για το ιδίωμά του και επιθυμεί τη διατήρησή του το χαρακτηρίζει «χωριάτικο».

Βιβλιογραφία

- Αγγελοπούλου, Δ. (2010). *Το γορτυνιακό ιδίωμα και η χρήση του στην εκπαίδευση*. [Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή]. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Ακαδημία Αθηνών. (χ.χ.α). *Μουσείο της γλώσσας – Διαδραστικός χάρτης νεοελληνικών διαλεκτικών ομάδων*. Κέντρον Ερεύνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων - Ι.Λ.Ν.Ε. Ανακτήθηκε 6 Φεβρουαρίου 2025 από:
<https://museum-kendi.academyofathens.gr/>
- Ακαδημία Αθηνών. (χ.χ.β). *Νεοελληνικές Διάλεκτοι*. Κέντρον Ερεύνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων - Ι.Λ.Ν.Ε. Ανακτήθηκε 6 Φεβρουαρίου 2025 από:
<https://kendi.academyofathens.gr/pages/modern-dialects>
- Ανδρουτσόπουλος, Γ. (2001). Γλώσσα των νέων. Στο Χριστίδης, Α.-Φ. *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 108-113. Ανακτήθηκε 15 Δεκεμβρίου 2024 από: http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b9/
- Αρχάκης, Α., Φτερνιάτη, Α., & Τσάμη, Β. (2015). Η γλωσσική ποικιλότητα σε κείμενα μαζικής κουλτούρας: Προτάσεις διδακτικής αξιοποίησής της. Στο *Η διδασκαλία των νεοελληνικών διαλέκτων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές εφαρμογές* (σσ. 67–94). Gutenberg.
- Γούτσος, Δ. (2012). *Γλώσσα: Κείμενο, ποικιλία, σύστημα*. Εκδόσεις Κριτική.
- Δελβερούδη, Ρ. (2001α). Γλώσσα και διάλεκτος [Α8]. Στο Α-Φ. Χριστίδης, (Επιμ.)

Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα (σσ. 50-53). Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Ανακτήθηκε

6 Δεκεμβρίου 2024 από: https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_a8/index.html

Δελβερούδη, Ρ. (2001β). Γλωσσική ποικιλία. Στο Α.-Φ. Χριστίδης, & Μ. Θεοδωροπούλου (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα. Θεσσαλονίκη* (σσ. 54-57). Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

ΕΛΣΤΑΤ. (2021α). *Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού Κατοικιών*.
<https://www.statistics.gr/2021-census-pop-hous-results>

ΕΛΣΤΑΤ. (2021b). *Πραγματικός πληθυσμός. Νομοί, δήμοι, κοινότητες, δημοτικά και κοινοτικά διαμερίσματα και οικισμοί. Ελληνική Στατιστική Αρχή*.
<https://www.statistics.gr/documents/20181/979819/01.+%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82+%CF%80%CE%BB%CE%B7%CE%B8%CF%85%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82.+%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CE%BF%CE%AF,+%CE%B4%CE%AE%CE%BC%CE%BF%CE%B9,+%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B5%CF%82,+%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC+%CE%BA%CE%B1%CE%B9+%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC+%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1+%CE%BA%CE%B1%CE%B9+%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF/5f055bcd-a6a2-4c7a-bc12-01b8d89a681b?version=1.0>

Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2008). *Εισαγωγή στη μελέτη της γλώσσας*. (Γ. Ξυδόπουλος, Επιμ.) Πατάκης.

- Holmes, J. (2016). *Εισαγωγή στην Κοινωνιογλωσσολογία* (μτφρ, Σ. Λαμπροπούλου). Πατάκης.
- Holton, D., Mackridge, P., & Φιλιππάκη - Warburton, E. (1999). *Γραμματική της ελληνικής γλώσσας* (19 εκδ.). (Β. Σπυρόπουλος, Μεταφρ.) Εκδόσεις Πατάκη.
- Κακριδή-Φερράρι, Μ., Κατή, Δ. & Νικηφορίδου, Β. (1999). Γλωσσική ποικιλία και σχολική εκπαίδευση, *Γλωσσικός υπολογιστής* 1., 103-112.
- Κακριδή-Φερράρι, Μ. 2000. Νόρμα, γλωσσική ποικιλία και εκπαίδευση. *Γλωσσικός Υπολογιστής* 2 (1-2): 161-167. Ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου από:
http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/thematikes/new_print/1/1.htm
- Κακριδή-Φερράρι, Μ. (2005). Οι νεοελληνικές διάλεκτοι στον δημόσιο λόγο: Δείγματα αντιμετώπισής τους. *Παρουσία* 17/18, 1, σσ. 53-65.
- Κακριδή-Φερράρι, Μ. (2007). *Στάσεις απέναντι στη γλώσσα*. Ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2024 από: https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_03/index.html
- Καμπάκη-Βουγιουκλή, Π. & Δούρου, Χ. (2015). Το γλωσσικό ιδίωμα του Σουφλίου: γλωσσικές συμπεριφορές μαθητών Λυκείου σε εκπαιδευτικό περιβάλλον. Στο Μ. Τζακώστα (επιμ.), *Η διδασκαλία των νεοελληνικών γλωσσικών ποικιλιών και διαλέκτων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Θεωρητικές προσεγγίσεις και διδακτικές εφαρμογές* (95-116). Gutenberg-Δαρδανός.
- Καραναστάσης, Α. (1981). Η σημερινή γλώσσα της Κω. *Κωακά* 3, 46-53.
- Καραναστάσης, Α. 1963. *Η φωνητική των ιδιωμάτων της νήσου Κω*. Αθήνα.
- Κασιούμη, Κ. (2024). *Διερεύνηση των γλωσσικών στάσεων του ιδιώματος των Ιωαννίνων : Αυτοαξιολόγηση και Ετεροαξιολόγηση Διαλεκτόφωνων ομιλητών*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

<https://apothesis.eap.gr/archive/item/201475>

Κατσούδα, Γ. & Ε. Μαγουλά (2024). *Γνωρίζοντας τις νεοελληνικές διαλέκτους. Ένα εκπαιδευτικό ταξίδι στη γεωγραφική ποικιλία με φύλλα εργασίας*. Αθήνα: Gutenberg.

Καψάσκη, Α. & Μ. Τζακώστα. (2016). Στάσεις καθηγητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη χρήση και τη διδασκαλία των νεοελληνικών διαλέκτων στο σχολείο. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 36, 161-174.

Κουρδής, Ε. (1997). Παράγοντες κοινωνιογλωσσικού στιγματισμού του τοπικού ιδιώματος της Θεσσαλίας. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 17, 577-590.

Κωνσταντίνια, Η., & Αναστασιάδου, Α. (2022). Αναζητώντας τη γλωσσική ποικιλότητα στα σχολικά εγχειρίδια της Γλώσσας του Γυμνασίου: Πορίσματα ποιοτικής ανάλυσης. *Selected papers on theoretical and applied linguistics*, 24, 348-367.
<https://doi.org/10.26262/istal.v24i0.9193>

Κως: *Ιστορία στο πέρασμα των αιώνων*. (χ.χ.). kos.gr. Ανακτήθηκε 17 Δεκεμβρίου 2024 από:
<https://kos.gr/gr/history>

Μανιατόπουλος, Π. Χ. (2021). *Η Ιστορία της Νήσου Κω*. Ιδιωτική Έκδοση.
<https://www.openbook.gr/i-istoria-tis-nisoy-ko/>

Μαρωνίτη, Κ., Στάμου, Α. Γ., Γρίβα, Ε., & Ντίνας, Κ. (2016). Αναπαραστάσεις της γλωσσικής ποικιλότητας στον τηλεοπτικό λόγο: Εφαρμόζοντας ένα πρόγραμμα κριτικού γραμματισμού σε παιδιά πρωτοσχολικής ηλικίας. Στο Α. Γ. Στάμου, Π. Πολίτης, & Α. Αρχάκης, *Γλωσσική Ποικιλότητα και Κριτικοί Γραμματισμοί στον Λόγο της Μαζικής Κουλτούρας: Εκπαιδευτικές Προτάσεις για το Γλωσσικό Μάθημα* (σσ. 57–94) Εκδόσεις Σαΐτα.

- Ματθαίουδάκη, Μ. 2015. Πρόγραμμα ΔΙΑΦΩΝΗΝ: Η ανάδειξη των ελληνικών διαλέκτων και η ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας. Στο Τζακώστα, Μ. (επιμ.), *Η Διδασκαλία των Νεοελληνικών Διαλέκτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Διδακτικές Εφαρμογές*. Gutenberg-Δαρδανός, 117-140.
- Μοσχονάς, Σ. (1996). Η γλωσσική διμορφία στην Κύπρο. Στο «Ισχυρές»-«ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Όψεις του γλωσσικού (121-128.) Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2024 από: https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_8_4/index.html
- Νανάση, Θ. (2019). *Η συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διατήρηση της ελληνόφωνης πολιτισμικής κληρονομιάς γεωγραφικά καθορισμένων μειονοτήτων: ελληνόφωνες κάτοικοι και ελληνόφωνα χωριά της Κάτω Ιταλίας* [Διακτορική Διατριβή]. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Νεοελληνικές Διάλεκτοι. (χ.χ.). Εργαστήριο Νεοελληνικών Διαλέκτων. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2024 από: <http://imgd.philology.upatras.gr/index.php/projects-page/our-projects-2/#1580999717463-3aff1713-d8aa>
- Ξυδόπουλος, Γ. Ι. (2008). Η Γλωσσολογία σήμερα: στόχοι, αντιλήψεις, εφαρμογές και επαγγελματικές προοπτικές. *Φιλολογία* 35 (2006), 105-131.
- Παπαζαχαρίου, Δ., & Ράλλη, Α. (2022). Διαλεκτολογία και νεοελληνικές διάλεκτοι. Στο Μ. Λεκάκου & Ν. Τοπιντζή, *Εισαγωγή στη Γλωσσολογία Θεμελιώδεις έννοιες και βασικοί κλάδοι με έμφαση στην ελληνική γλώσσα* (σσ. 443–496). Gutenberg.
- Παπαζαχαρίου, Δ., Φτερνιάτη, Α., Αρχάκης, Α., & Τσάμη, Β. (2016). Στάσεις μαθητών Δημοτικού προς την αναπαριστώμενη γεωγραφική ποικιλότητα σε κείμενα μαζικής κουλτούρας. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 36, 331- 342.

- Παπαζαχαρίου, Δ., & Ράλλη, Α. (2022). Διαλεκτολογία και νεοελληνικές διάλεκτοι. Στο Μ. Λεκάκου & Ν. Τοπιντζή, *Εισαγωγή στη Γλωσσολογία Θεμελιώδεις έννοιες και βασικοί κλάδοι με έμφαση στην ελληνική γλώσσα* (σσ. 443–496). Gutenberg.
- Παπαναστασίου, Γ. (2015). Η σημερινή κατάσταση των Νεοελληνικών διαλέκτων, στο Μ. Τζακώστα (επιμ.) *Η διδασκαλία των νεοελληνικών γλωσσικών ποικιλιών και διαλέκτων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση* (σσ. 23-46). Gutenberg.
- Παπανικόλα, Ε., & Τσιπλάκου, Σ. (2008). Η αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλότητας στο γλωσσικό μάθημα. *Πρακτικά του 10^{ου} Παγκύπριου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου* (σσ. 623-644). Πανεπιστήμιο Κύπρου.
- Παρασκευιάδη, Ε. (2022). *Γλωσσικές Στάσεις απέναντι στις Διαλέκτους και τα Ιδιώματα: Αυτοαξιολόγηση και Ετεροαξιολόγηση Διαλεκτόφωνων Ομιλητών*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
<https://apothesis.eap.gr/archive/item/170207>
- Πλαδή, Μ. (2001). Γλωσσικές στάσεις και διαλεκτική υποχώρηση. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα*, 21 (σσ. 618-629). Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Πλουμίδη, Ε. (2016). Νεοελληνικές διάλεκτοι στην εκπαίδευση: διερευνώντας τις στάσεις γονέων μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. *Ηλεκτρονικά Πρακτικά του 8^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου του Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης*. ISSN 1790-8574
- Σκανδαλίδης, Μ. 2006. *Λεξικό των κωακών ιδιωμάτων*. Αθήνα: Έκδοση Ο.Π.Α.Π. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Δωδεκανήσου και των Δήμων Κω, Δικαίου και Ηρακλειδών.

- Στάμου, Α. Γ., & Ντίνας, Κ. (2011). Γλώσσα και τοπικότητες: Η αναπαράσταση γεωγραφικών ποικιλιών στην ελληνική τηλεόραση. Στο Γρ. Πασχαλίδης, Ε. Χοντολίδου, & Ι. Βαμβακίδου, *Σύνορα, Περιφέρειες, Διασπορές* (σσ. 289–305). University Studio Press
- Τζακώστα, Μ. (2014). Οι γλωσσικές ποικιλίες στην ελληνική πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Σκέψεις και προβληματική για τον σχεδιασμό ενός προγράμματος διδασκαλίας. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 34, (σσ. 406-414). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Τζακώστα, Μ., & Μπετεινάκη, Ε. (2018). «Κουλαντρίζοντας τις διαλέκτους στο σχολείο»: Η κρητική διάλεκτος ως εργαλείο γλωσσικής διδασκαλίας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. *Revista de Estudos Hellenicos*, 4, – *To Ελληνικό Βλέμμα*. ISSN 2526-3609.
- Τζακώστα, Μ. (2019). «Μια φορά κι έναν καιρό ήταν οι διάλεκτοι»: Μύθοι και πραγματικότητες σχετικά με τη χρήση και τη διδασκαλία των διαλέκτων στο σχολείο. *Revista de Estudos Hellenicos – To Ελληνικό Βλέμμα*, 6, 33-41.
- Τράνακα, Β. (2024). *Αυτο- αξιολογικές και ετερο- αξιολογικές στάσεις απέναντι στο κερκυραϊκό ιδίωμα*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
<https://apothesis.eap.gr/archive/item/206670>
- Trudgill, P. (2003). *Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι*. Πύλη για την ελληνική γλώσσα. Ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου από: https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_a_1_1/index.html
- Τσάκωνα, Β. (2023). *Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι*. Ανάκτηση από Η Πύλη για την ελληνική γλώσσα: https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_4/index.html

Τσάκωνα, Β. (χ.χ.α). *Γλωσσική ποικιλία*. Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα. Ανακτήθηκε 6

Δεκεμβρίου

2024

από:

https://www.greek-language.gr/digitalResources/modern_greek/tools/lexica/glossology_edu/lemma.html?id=134

Τσάκωνα, Β. (χ.χ.β). *Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι Οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα της νέας ελληνικής Δωδεκανησιακές διάλεκτοι (Ρόδος, Κάρπαθος, Κάσος, Κως, Καστελλόριζο, Λέρος Πάτμος)*. Πύλη για την ελληνική γλώσσα. Ανακτήθηκε 6 Δεκεμβρίου 2024 από:

https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_8_2/index.html

Φραγκουδάκη, Α. 1987. *Γλώσσα και Ιδεολογία. Κοινωνιολογική προσέγγιση της ελληνικής γλώσσας*, (σσ. 116). Οδυσσέας.

Χατζαντώνης, Χ. Μιχ. (2012). Νεοελληνική γραμματική και τοπική διάλεκτος. *Τα Κωακά, ΙΒ'*, 259–286.

Χριστίδης, Α.-Φ. (2001). Η νέα ελληνική γλώσσα και η ιστορία της. Στο Α.-Φ. Χ. Θεοδωροπούλου(επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα* (σσ. 149-154). Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο Αυτοαξιολόγησης

Το παρόν ερωτηματολόγιο διερευνά τις στάσεις των Κώων για τη διάλεκτο της Κω και τα ιδιώματά της στα πλαίσια της διπλωματικής μου εργασίας (ΔΕ): «Αυτο- αξιολογικές και ετερο- αξιολογικές στάσεις απέναντι στην Κωακή διάλεκτο και τα ιδιώματά της».

Απευθύνεται σε ομιλητές της Νέας Ελληνικής Γλώσσας με καταγωγή από την Κω.

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και οι απαντήσεις του θα αξιοποιηθούν για καθαρά ερευνητικούς σκοπούς. Η έρευνα διεξάγεται στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος " Σύγχρονες Τάσεις στη Γλωσσολογία για εκπαιδευτικούς"

Σας ευχαριστώ πολύ,

Κώτση Μαρία,

μεταπτυχιακή φοιτήτρια του ΕΑΠ.

Δημογραφικά Στοιχεία

Φύλο

Άνδρας

Γυναίκα

Ηλικία

15-18 ετών

19-30 ετών

31-40 ετών

41-50 ετών

51-60 ετών

60 ετών και άνω

Επίπεδο εκπαίδευσης

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Δημοτικό σχολείο)

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσια/Λύκεια)

Επαγγελματική εκπαίδευση

Τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΑΕΙ/ΤΕΙ)

Τόπος καταγωγής

Πόλη της Κω

Ασφενδιού

Πυλί

Ζηπάρι

Αντιμάχεια

Καρδάμαινα

Κέφαλος

Στάσεις απέναντι στη διάλεκτο

1. Θεωρείτε τον εαυτό σας διαλεκτόφωνο;

Ναι

Όχι

2. Υπάρχουν στην οικογένειά σας διαλεκτόφωνοι;

Ναι

Όχι

3. Πώς νιώθετε όταν χρησιμοποιείτε/χρησιμοποιούν τη διάλεκτο;

Υπερηφάνια

Αμηχανία

Ντροπή

Προσπαθώ να μην τη χρησιμοποιώ/Τους λέω να μην τη χρησιμοποιούν

Δεν σκέφτομαι τίποτα από τα παραπάνω

4. Σε ποια περιβάλλοντα νιώθετε άνετα να χρησιμοποιήσετε/χρησιμοποιούν τη διάλεκτο;

(Ερώτηση Πλαίσια Ελέγχου)

Σπίτι

Φίλοι

Εργασία

Πανεπιστήμιο

Επίσημες περιστάσεις

5. Η χρήση της διαλέκτου συνδέεται με το μορφωτικό επίπεδο των χρηστών;

Ναι

Όχι

6. Εκείνοι που χρησιμοποιούν περισσότερο τη διάλεκτο παρατηρείτε ότι μένουν κυρίως στην πόλη ή στα χωριά του νησιού;

Πόλη της Κω

Χωριά της Κω

7. Θεωρείτε τα ιδιώματα της Κω ισάξια με την κοινή νέα ελληνική σε γραμματικό, συντακτικό και λεξιλογικό επίπεδο;

Ναι

Όχι

8. Πιστεύετε ότι είναι σωστό οι Κώοι να μιλούν τη διάλεκτο τους εκτός νησιού;

Ναι

Όχι

9. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί η Κωακή διάλεκτος σε επίσημες περιστάσεις (π.χ. πανεπιστήμιο, ομιλίες κ.ά.);

Ναι

Όχι

10. Η χρήση της διαλέκτου μπορεί να επηρεάσει την επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία κάποιου;

Ναι

Όχι

11. Σε σύγκριση με άλλες διαλέκτους (π.χ. Ποντιακή, Κρητική):

η Κωακή διάλεκτος είναι πιο "πλούσια"

οι άλλες διάλεκτοι είναι πιο "πλούσιες"

όλες οι διάλεκτοι είναι ισάξιες

12. Όταν οι μαθητές χρησιμοποιούν τη διάλεκτο στο σχολείο, οι καθηγητές πρέπει:

να διορθώνουν τους μαθητές, για να μάθουν να χρησιμοποιούν σωστά την κοινή νέα ελληνική

να αναγνωρίσουν την τοπική διάλεκτο και να διδάξουν τις διαφορές διαλέκτου και νέας ελληνικής

να μην ασχοληθούν καθόλου με τις διαλέκτους

Ιδιώματα της Κω

13. Πιστεύετε ότι κάποιο ιδίωμα στην Κω είναι ανώτερο;

Τα ανατολικά ιδιώματα (Πόλη της Κω, Ασφενδιού, Πυλί) είναι ανώτερα

Τα δυτικά ιδιώματα (Αντιμάχεια, Καρδάμαινα, Κέφαλος) είναι ανώτερα

Όχι, είναι ισάξια

14. Τα ιδιώματα της δυτικής ομάδας (Αντιμάχεια, Καρδάμαινα, Κέφαλος) είναι πιο συντηρητικά. Αυτό σημαίνει ότι:

Είναι πιο σωστά ελληνικά από την κοινή νέα ελληνική γλώσσα.

Δεν είναι σωστά ελληνικά σε σχέση με την κοινή νέα ελληνική

Είναι ισάξια με την κοινή νέα ελληνική γλώσσα

Ιδίωμα της Κεφάλου

15. Το ιδίωμα της Κεφάλου:

Είναι περισσότερο "χωριάτικα" από τα υπόλοιπα ιδιώματα της Κω

Είναι πιο "αυθεντικό" από τα υπόλοιπα ιδιώματα της Κω

Είναι ισάξιο με τα άλλα ιδιώματα της Κω

16. Το ιδίωμα της Κεφάλου:

Είναι σύμβολο πολιτισμικής κληρονομιάς και πρέπει να διατηρηθεί αυτούσιο στις νέες γενιές

Είναι σύμβολο πολιτισμικής κληρονομιάς και πρέπει να διατηρηθεί, αλλά αφού μάθουμε σωστά την ελληνική γλώσσα

Δεν υπάρχει λόγος να διατηρηθεί

17. Η διάλεκτος στην Κέφαλο διατηρείται στις νεότερες γενιές, επειδή:

(Ερώτηση Πλαίσια Ελέγχου)

το χωριό είναι μια "κλειστή" τοπική κοινωνία

στο χωριό το μορφωτικό επίπεδο είναι χαμηλό

οι κάτοικοι νιώθουν υπερηφάνεια για τον τόπο και τη γλώσσα του

18. Το ιδίωμα της Κεφάλου ομιλείται κυρίως από:

(Ερώτηση Πλαίσια Ελέγχου)

Νεαρές ηλικίες

Ηλικιωμένους

Μορφωμένους

Εργάτες γης/Αγρότες

Παράρτημα Β: Ερωτηματολόγιο Ετεροαξιολόγησης

Το παρόν ερωτηματολόγιο διερευνά τις στάσεις των ομιλητών της Νέας Ελληνικής για τη διάλεκτο της Κω στα πλαίσια της διπλωματικής μου εργασίας (ΔΕ): *Αυτο- αξιολογικές και ετερο- αξιολογικές στάσεις απέναντι στην Κωακή διάλεκτο και τα ιδιώματά της*. Απευθύνεται σε ομιλητές της Νέας Ελληνικής Γλώσσας που **ΔΕΝ** κατάγονται από την Κω, αλλά από την υπόλοιπη Ελλάδα. Το ερωτηματολόγιο είναι **ανώνυμο** και οι απαντήσεις του θα αξιοποιηθούν για καθαρά ερευνητικούς σκοπούς. Η έρευνα διεξάγεται στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος " Σύγχρονες Τάσεις στη Γλωσσολογία για εκπαιδευτικούς"

Σας ευχαριστώ πολύ,
Κώτση Μαρία,
μεταπτυχιακή φοιτήτρια του ΕΑΠ.

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο

Άνδρας

Γυναίκα

Ηλικία

15-18 ετών

19-30 ετών

31-40 ετών

41-50

51-60 ετών

60 ετών και άνω

Μορφωτικό επίπεδο

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Δημοτικό σχολείο)

Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσια/Λύκεια)

Επαγγελματική εκπαίδευση

Τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΑΕΙ/ΤΕΙ)

Τόπος καταγωγής

(Σύντομη Απάντηση)

1. Γνωρίζετε τη διάλεκτο της Κω;

Ναι

Όχι

2. Τι άποψη έχετε για την Κωακή διάλεκτο;

Θετική

Αρνητική

Ουδέτερη

3. Σε σύγκριση με άλλες διαλέκτους (π.χ. Ποντιακή, Κρητική):

η Κωακή διάλεκτος είναι πιο "πλούσια"

οι άλλες διάλεκτοι είναι πιο "πλούσιες"

όλες οι διάλεκτοι είναι ισάξιες

4. Η Κωακή διάλεκτος σε σύγκριση με την κοινή νέα ελληνική είναι:

Ανώτερη

Κατώτερη

Ισάξα

5. Πιστεύετε ότι είναι σωστό οι Κώοι να μιλούν τη διάλεκτο τους εκτός νησιού;*

Ναι

Όχι

6. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί η Κωακή διάλεκτος σε επίσημες περιστάσεις (π.χ. πανεπιστήμιο, ομιλίες κ.ά.);*

Ναι

Όχι

7. Η χρήση της διαλέκτου μπορεί να επηρεάσει την επαγγελματική ανέλιξη/επιτυχία κάποιου;*

Ναι

Όχι

8. Αν ναι, την επηρεάζει

Θετικά

Αρνητικά

8. Άμα ακούγατε κάποιον φίλο ή συγγενή από την Κω να λέει: "ακόμοιρος" αντί για "κακόμοιρος" και "φκαριστώ" αντί για "ευχαριστώ":

(Ερώτηση Πλαίσια Ελέγχου)

Θα τον διόρθωνα, για να μιλήσει σωστα την ελληνική γλώσσα

Θα τον πείραζα χιουμοριστικά

Θα μου άρεσε να ακούω τη διάλεκτο του

Δεν θα είχα κάποια αντίδραση

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.